

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
“КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ІГОРЯ
СІКОРСЬКОГО”**

Факультет соціології і права

Кафедра інформаційного права та права інтелектуальної власності

“На правах рукопису”

УДК 347.783(043.3)

кафедри

“До захисту допущено”

Завідувач

С.Ю. Петряєв

“ _____ ” _____ 2018р.

Магістерська дисертація

на здобуття ступеня магістра

зі спеціальності 081 “Право”

на тему: **Цивільно-правова охорона творів отриманих способом,
аналогічним фотографії як об'єкт авторського права**

Виконала: студентка 2-ого курсу магістратури, групи СП-71мп

Дзюбіна Марія Вікторівна

(підпис)

Науковий керівник: доцент, старший науковий співробітник

кафедри інформаційного права та права інтелектуальної

власності Яшарова М. М.

(підпис)

Рецензент: викладач відділу підготовки прокурорів з нагляду за

додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову

діяльність, дізнання та досудове слідство

Національної академії прокуратури України, к.ю.н. Бортун М. І.

(підпис)

Засвідчую, що у цій магістерській роботі

немає запозичень з праць інших авторів

без відповідних посилань.

Студент _____

(підпис)

Київ– 2018 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ І СТАНОВЛЕННЯ ФОТОГРАФІЇ ТА ЇЇ КЛАСИФІКАЦІЯ.....	9
1.1. Історія появи фотографії та її види.....	9
1.2. Цифрова фотографія як окремий вид фотографічного твору.....	22
РОЗДІЛ 2. ФОТОГРАФІЯ ЯК ОБ’ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА СЕРЕДОВИЩЕ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ.....	30
2.1. Фотографічний твір як об’єкт права інтелектуальної власності.....	30
2.2. Соціальні мережі та захист авторських прав на фотографічний твір на їх просторах.....	51
2.3. Засоби масової інформації як один із найбільших користувачів фотографічними творами.....	63
РОЗДІЛ 3. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ФОТОГРАФІЧНОГО ТВОРУ ТА СПОСОБИ ЇХ ЗАХИСТУ	71
3.1. Види порушень авторського права на фотографічний твір.....	71
3.2. Способи захисту авторських прав на фотографічні твори у цифровому середовищі.....	74
ВИСНОВКИ	86

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	93
Додаток А. Перша в світі фотографія «Вид з вікна на Ле-Грас».....	103
Додаток Б. Знак «копірайт» на фотографічних творах	104
Додаток В. Види нанесення водяного знаку на фотографію	105
Додаток Г. Проект Закону України « Про охорону прав на фотографічний твір».....	106

ВСТУП

«Я не цікавлюсь правилами чи конвенцією.

Фотографія це не спорт.» Білл Брандт

[11, електронний ресурс]

Весь світ поринув у цифрові технології, які розвиваються настільки швидко, що людина ледве встигає дізнаватися про новинки і навчатись правильно та вміло їх використовувати.

На сьогоднішній день фотографія як результат застосування таких технологій є одним із найпопулярніших видів відтворення різноманітних зображень середовища, що оточують кожного із нас та збереження певного моменту в часі: людина, природа, їжа, техніка, космос, що використовується в різних сферах – реклама, наука, побут, освіта, засоби масової інформації, в тому числі, соціальні мережі.

Саме тому важливим питанням є те чи можливо віднести фотографію до об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема авторського права та яким чином можливе закріплення прав на неї на законодавчому рівні.

Доступ до фотографій настільки великий та легкий, що число незаконного використання фотографічних творів іншими особами щоразу стає більшим, а це свідчить про порушення авторського права. Необхідним є створення ефективних правових засобів регулювання авторських прав на об'єкт авторського права – фотографічний твір. Адже фотографія правову охорону в

Україні отримала лише після прийняття Закону «Про авторське право» 23 грудня 1993 року.

Актуальним питанням також є прогалини у здійсненні цивільно-правової охорони творів отриманих способом, аналогічним фотографії як об'єкта авторського права. Відсутність чіткого законодавчого визначення положень у сфері авторського права на фотографічні твори викликає науковий інтерес до об'єкта дослідження.

За рахунок масової популяризації фотографії як об'єкта інтелектуальної власності, багато вчених досліджують це питання і приділяють велику увагу вивченню фотографічних творів як об'єктів авторського права. Зокрема, такими науковцями є: В. Іонас, В. Колосов, Д. Липчик, В. Мельникова, Т. Романченко, О. Семенової, С. Сударікова та інші.

Дана дисертація виконано в рамках виконання НДР «Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання охорони і захисту прав інтелектуальної власності, режиму інноваційної діяльності в умовах інформаційних відносин кіберцивілізації» кафедри інформаційного права та права інтелектуальної власності ФСП КПІ ім. Ігоря Сікорського (РК УкрІНТЕІ № 0115U002872).

Метою дослідження даної теми є здійснення комплексного дослідження теоретичних та практичних аспектів виникнення, здійснення та передання прав інтелектуальної власності на фотографічні твори, в результаті якого мають бути отримані відповіді на відповідні проблемні питання, що є недостатньо дослідженими.

До основних завдань магістерської роботи на дану тему належать:

- розширити знання щодо історії виникнення фотографії та дізнатись про класифікацію фотографії;

- виділення кола творів, які визначаються авторським правом як фотографічні твори; визначення їхніх ознак і відмінностей від інших творів;
- визначити специфіку захисту фотографічного твору в соціальних мережах;
- описати можливості використання фотографічного твору засобами масової інформації;
- визначення балансу інтересів між автором фотографічного твору та його власником чи особою, що є об'єктом фотографування;
- встановити наявність чинних нормативно-правових актів вітчизняного та міжнародного рівня у сфері охорони фотографічного твору;
- виявити проблеми цивільно-правової охорони фотографічного твору;
- вивчити шляхи вирішення проблем цивільно-правової охорони фотографічного твору.

Об'єктом дослідження в даній роботі є суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі створенням та введенням у цивільний оборот такого об'єкту авторського права як фотографічний твір або творів, виконаних подібним до фотографії способом.

Предметом дослідження являється визначення поняття «фотографічний твір», правової природи цього поняття (феномену), правових форм передачі для використання зазначеного об'єкта правової охорони, нормативно-правові акти, що регулюють відносини, які виникають у зв'язку зі створенням та переданням для використання фотографічних творів.

Методологія магістерської роботи складається з наступних методів:

- історичний та логічний методи (комплексне використання дозволяє дослідити історії виникнення та становлення фотографії);
- системний підхід (надає змогу проаналізувати фотографічний твір як складне, системне утворення);
- аналіз та синтез (розкриває зміст основних понять та їхню детальну характеристику);
- порівняння (дозволяє зіставити рівні захисту фотографічного твору в соціальних мережах);
- індукція (узагальнює результати дослідження та надає змогу сформулювати чітке вирішення проблем цивільно-правової охорони);
- соціологічний (формує та досліджує застосування матеріального та процесуального права щодо вирішення справ в суді пов'язаних із фотографічним твором);
- порівняльно-правовий (порівнює функціонування та регулювання правовідносин у сфері цивільно-правової охорони фотографічного твору законодавством України та міжнародними договорами).

Вперше запропоновано та розроблено для ознайомлення проект Закону України «Про охорону прав на фотографічний твір», на основі якого розкривається питання захисту авторських прав на фотографічний твір та можливість отримання свідоцтва, що є офіційним документом, який підтверджує авторські права особи на фотографічний твір. Також подальшого розвитку набуло обґрунтування основних способів захисту фотографічного твору на просторах соціальних мереж.

Результати досліджень, що включені до магістерської роботи оприлюднені в:

1. Міжнародній юридичній науково-практичній конференції на тему: «Модернізація законодавства та правозастосування: вимоги часу», 06 грудня 2018 рік.
2. V Міжнародній науково-практичній конференції «Право: історія, теорія, практика», м. Київ, 07-08 грудня 2018 рік. Тема доповіді: «Фотографічний твір як об'єкт права інтелектуальної власності».

Результати магістерської роботи було опубліковано у двох матеріалах наукових конференцій.

Загальний обсяг магістерської роботи – 128 сторінок, в тому числі кількість сторінок основної частини – 89 аркушів. Кількість додатків – 4, на 19 сторінках. Найменувань літератури – 59, на 10 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ І СТАНОВЛЕННЯ ФОТОГРАФІЇ

ТА ЇЇ КЛАСИФІКАЦІЯ

1.1. Історія появи фотографії та її види

Незважаючи на те, що в наш час фотографія має широке застосування в наукових дослідженнях, в дозвіллі, в документах і надзвичайно поширена тому, що камери вбудовуються в мобільні телефони, ноутбуки та інші гаджети, до недавнього часу процес фотографування був таємничим і, навіть, вважався магічним та чаклунським. Спробуємо розібратися з чого взагалі розпочалася історія виникнення фотографії та як саме відбувалося її становлення. Перш за все, наведемо найбільш поширені визначення поняття «фотографія».

«Фотография – теория и методы получения видимого изображения объектов на сверхчувствительных фотографических материалах (галогенно-серебрянных и без серебрянных); различают фотографию черно-белую и цветную, художественную и научно-техническую (аэрофотография, микрофотография, рентгеновская, инфракрасная и др.)» (Большой Энциклопедический словарь, 1998г.)

«Фотография — получение изображений (фотографий) объектов съемки на фотографических материалах; отрасль науки, техники и искусства

(фотоискусство), оснований на способности света образовывать в светочувствительном слое фотоматериала (например, фотопленки), помещенного в фотографический аппарат, скрытое фотографическое изображение, которое после обработки (проявления фотографического, фиксирования фотографического и др.) превращается в видимое (вначале негатив, а затем позитив и одноступенный диффузный фотографический процесс — одновременное очень быстрое получение негативного и позитивного изображений в самом фотоаппарате)» (Украинский Советский Энциклопедический Словарь в 3-х томах (3 том), 1989 г.)

«Фотоискусство — разновидность художественного творчества, в основе которого лежит использование выразительных средств фотографии. Делится на документальное, художественное и прикладные (используются в плакате, оформлении книг, рекламе). (Украинский Советский Энциклопедический Словарь в 3-х томах (3 том), 1989 г.) [39, электронный ресурс].

Фотографія, спосіб отримання тривалих зображень на поверхні світлочутливих матеріалів, а також саме зображення зафіксоване на поверхні [22, с. 3527].

Історія виникнення фотографії почалася набагато раніше, ніж багато хто може собі уявити. Адже ще в X столітті арабський математик і вчений Альгазена з Басри, який вивчав поведінку світла і писав про основні принципи оптики, зауважив цікавий природний феномен. Він виявив перевернуті зображення на білих стінах затемнених кімнат і наметів, поставлених на берегах Перської затоки — зображення проходило через невеликий круглий отвір в стіні, у відкритому запоні намету. Отриману таким чином камеру-обскуру вчений використовував для того, щоб спостерігати за затемненнями сонця — вже в той час було відомо про те, що дивитися на сонце неозброєним поглядом може бути небезпечно.

Пізніше були спроектовані портативні камери-обскури, які представляли собою невеликі дерев'яні ящики, оснащені дзеркалом, які дозволяли проектувати зображення на матову пластинку [26, електронний ресурс].

Камера-Обскура (від лат. camera obscura - "темна кімната") була відома з незапам'ятних часів (про подібний пристрій є згадування в Аристотеля), але популярність набула в Середні століття, з розвитком живопису. До камери-обскури прибігали багато художників для замальовки з натури, включаючи Леонардо да Вінчі. Найперші камери-обскури - це повністю затемнені приміщення (або величезні ящики) з невеликим отвором в одній зі стінок. В 1686 році Йоганнес Цан (Johannes Zan) створив портативну камеру-обскуру із дзеркалом, розташованим під кутом 45° , що проектувало зображення на матову горизонтальну пластину зі скла. Замість пластини міг використовуватися тонкий аркуш білого паперу [27, електронний ресурс].

Всерйоз говорити про історію фотографії можна тільки з XIX століття, коли в 1725 році професор Гальського університету в Німеччині, Йоганн Гейнріх Шульце, відкрив феномен світлочутливості хлориду та нітрату срібла [20, електронний ресурс].

Першою фотографією в світі вважається зображення, зроблене французьким винахідником Жозефом Нісефором Ньепсом в 1822 році. Ця людина взяла металевий лист, покрила його тонким шаром асфальту і виставила навпроти вікна своєї кімнати. В результаті протаювання асфальту під впливом світла і був отриманий знімок з видом із вікна (Додаток А). Час експозиції при яскравому світлі склало цілих вісім годин, однак для того часу і це було неймовірно великим успіхом [47, електронний ресурс].

Наступна подія, яка стала важливою віхою в історії виникнення фотографії, ми зобов'язані учневі Ньепса - Луї Дагеру. Саме Дагер зміг

розробити відносно простий і придатний для масового застосування спосіб закріплення фотозображень [20, електронний ресурс].

Дагеротип (а новий спосіб отримав на честь свого творця саме таку назву) виявився найважливішим етапом в історії виникнення фотографії. Значний внесок у розвиток фотографії вніс Вільям Генрі Фокс Тальбот (William Henry Fox Talbot). Саме його зусилля привели до того, що у фотографії з'явилися фотопапір і негативи, з яких можна було в практично необмежено кількості друкувати позитиви. Свої досвіди Тальбот вів паралельно з Дагером, уже в 1834 році Тальбот створив світлочутливий папір, зображення на якому закріплювалися розчином хлориду натрію або йодиду калію. Спочатку Тальбот робив найпростіші фотограми - фотокопії, отримані шляхом накладення паперу на зображення (наприклад, гравюру). Пізніше Тальбот побудував камеру-обскуру з мікроскопом і природним підсвічуванням, за допомогою чого одержав позитивний відбиток з негатива.

31 січня 1839 року Тальбот зробив доповідь на засіданні Лондонського Королівського товариства, що носила довгу назву: "Деякі висновки про мистецтво фотогенічного малюнка, або про процес, за допомогою якого предмети природи можуть намалювати самі себе без допомоги олівця художника". З легкої руки Джона Гершеля винахід Тальбота стало йменуватися фотографією, він же "придумав" терміни "негатив" і "позитив".

17 травня 1861 року великий англійський фізик Джеймс Максвелл (James Maxwell) одержав за допомогою фотографічних методів перше у світі кольорове зображення. Тим самим він довів трикомпонентну (червоний, зелений і синій кольори) теорію зору й указав шлях створення кольорової фотографії. А в 1903 році брати Люм'єр створили процес "автохром", при якому експозиції тривала при гарному освітленні 1-2 секунди, а на пластинці виходив кольоровий позитив [27, електронний ресурс].

У 1851 році англієць Фредерік Скотт Арчер придумав новий спосіб отримання негативних фотографічних зображень на фотопластинках із застосуванням колоїдної емульсії. Цей спосіб зробив величезний вплив на історію розвитку фотографії, і він застосовувався протягом кількох наступних десятиліть для друку знімків. Більше того, цей спосіб застосовувався практично без змін аж до кінця XX століття для виробництва друкарських кліше.

Використовуючи колоїдну емульсію, Арчер в середині 50-х років XIX століття розробив свою технологію фотографії, яку він назвав «Амбротипія». У результаті цього процесу виходить скляний негатив, який виглядає як позитив, коли накладається на чорний фон. Новий спосіб виявився більш технологічний, ніж дагеротипія, і тому наприкінці 1850-х Амбротипія виявилася популярнішою. До того ж, для цього способу фотографування час експонування виявляється набагато менше, і тому робити фотографії таким чином набагато простіше - це факт не міг не вплинути на історію винаходу фотографії.

Історія виникнення і розвитку фотографії просунулася вперед ще на один етап, коли наприкінці XIX століття був винайдений тінтайп (друга назва - ферротипія). Ця технологія виявилася настільки успішною, що застосовувалася аж до середини 1950-х років, коли з'явилися плівкові технології [20, електронний ресурс].

Незважаючи на постійне вдосконалювання фотографії з використанням пластинок, наприкінці 80-х років XIX століття з'явився абсолютно новий спосіб фотографування - американська компанія Kodak налагодила випуск негативних фотоплівок на гнучкій підкладці із целулоїду, а також відповідних фотоапаратів. Випущений Kodak в 1888 році фотоапарат являв собою нерозбірну камеру, що вже була заряджена на заводі фотоплівкою на сто кадрів. Коли людина "відклацувала" всі кадри, вона просто відправляла фотоапарат виробнику, що перезаряджав апарат і віддавав користувачу фотознімки у віддрукованому виді. Ціна послуги становила 10 доларів (фотоапарат коштував

25 доларів). Незабаром по всій країні з'явилися міні-лабораторії Kodak і засновник компанії Джордж Істмен (George Eastman) міг святкувати перемогу.

Кольорові плівки "Кодахром" з'явилися в 1935 році, вони мали три емульсійних шари. Звична ж кольорова фотоплівка (нею стала "Кодаколор") з'явилася в 1942-му. А в 1963 році на ринок надійшов фотоапарат Polaroid, що дав можливість робити миттєві кольорові знімки [27, електронний ресурс].

У 1900 році в історії розвитку фотографії відбулася подія, завдяки якій вона стала по-справжньому масовим захопленням. Справа в тому, що саме в цей час Джон Істмен випустив камеру «Box Brownie», яка коштувала всього 1 долар! Така низька ціна пояснювалася просто - камера збиралася з картону й дерева, однак для масового користувача це було не принципово.

Нова історія фотографії почалася разом з появою кольорової плівки. Незважаючи на те, що формально історія кольорової фотографії почалася ще на початку XX століття, активне поширення цієї технології почалося тільки в 30-х роках. Саме в той час з'явилися плівки AGFACOLOR і Kodachrome [20, електронний ресурс].

Ідея створення електронного фотоапарата прийшла на розум людству незабаром після появи фотографії хімічної - уже в 1908 році шотланець Алан Арчібальд Кемпбел Свінтон (Alan Archibald Campbell Swinton) опублікував у журналі "Nature" статтю, де говорилося про можливість використання електронно-променевої трубки для реєстрації зображення. Правда, даний метод прижився в телебаченні, втім, розвиток цифрової фотографії не можна уявити у відриві від розвитку цифрового відео.

Так, в 1970 році вчені з Bell Labs розробили прототип електронної відеокамери на базі ПЗС із семи Елементів. Через два роки компанія Texas Instruments одержала патент на "Повністю електронний пристрій для запису й

наступного відтворення нерухоливих зображень". Як чутливий елемент у цьому апарату застосовувалася ПЗс-Матриця, а зображення зберігалися на магнітній стрічці, і відтворювати їх можна було на екрані телевізора. Тут потрібно відзначити, що пристрій Texas Instruments був аналоговим, але в патенті давався вичерпний опис цифрової камери.

В 1974-му за допомогою ПЗс-Матриці компанії Fairchild (чорно-білої, з дозволом 100x100 пікселів) і 8-дюйм телескопа світові була показана перша астрономічна електронна фотографія. Використовуючи всі ті ж ПЗс-Матриці, рік по тому інженер Kodak Стів Сассон (Steve Sasson) створив першу працездатну камеру [27, електронний ресурс].

Перший у світі цифровий фотоапарат з'явився в грудні 1975 року.

Цю камеру своїми руками зібрав інженер фірми Кодак Стівен Сассон. Це був громіздкий прилад, що важив більше 4-х кілограм.

Перші цифрові фотографії записувалися на звичайну магнітну аудіокасету. Запис однієї фотографії на таку касету тривав близько 30 секунд, а подивитися фотографії можна було за допомогою спеціального мікрокомп'ютера, завданням якого було зчитати зображення з касети і вивести на екран телевізора або монітора як звичайний аналоговий відеосигнал [48, електронний ресурс].

В 1980 році компанія Sony випустила першу кольорову комерційну цифрову відеокамеру, а роком пізніше - легендарну Mavica (Magnetic Video Camera). Ця камера записувала окремі кадри в аналоговому форматі NTSC, не випадково її називали "статична відеокамера" (Still Video Camera). Зняті зображення зберігалися на гнучкому магнітному диску Video Floppy, з можливістю перезапису.

Першою повністю цифровою камерою вважається All-Sky camera, створена в канадському університеті Калгарі для зйомок північного сяйва. Надалі розвиток цифрової фотографії йшов як лавина. Першою моделлю, що зберігала зображення у вигляді файлу стала анонсована в 1988 році Fujі DS-1P, оснащена 16 Мб вбудованої енергозалежної пам'яті. А вже в 1991 році Kodak представив першу професійну цифрову дзеркальну камеру DCS-100, оснащену 1, 3-мп сенсором [27, електронний ресурс].

Нова епоха фотографії - цього разу цифрова. Ще більш нова історія фотографії почалася разом з появою цифрової фотографії. Такий підхід до фотографії дозволяє сильно спростити процес фотографії, оскільки тепер можна автоматизувати всі необхідні для вдалого знімка налаштування. Крім того, цифрова фотографія дозволила зробити камери набагато більш компактними і зручними для фотографа. Незважаючи на те, що ще недавно професійні фотографи ставилися до цифрової фотографії вельми насторожено, на сьогоднішній день можна не сумніватися - ера цифрової фотографії настала всерйоз і надовго [20, електронний ресурс].

Сьогодні фотографія як мистецтво перебуває на піку популярності. З розвитком технологій, доступністю інформації зйомка людей та предметів на фотокамеру наповнюється зовсім новим змістом. Ще 2-3 десятки років назад до послуг фотографа вдавалися лише в найурочистіших випадках, і такий вид фотографії, як портретна зйомка, був затребуваний максимально. І якщо в ті часи дозволити собі справжній дзеркальний фотоапарат могли лише обрані, то сьогодні можливість самореалізуватися з допомогою фотомистецтва є у більшості бажаючих. Набирає популярності і жанрова зйомка, коли фотохудожник ставить перед собою завдання не тільки відобразити події, що відбуваються, але і зробити кожен знімок художньо наповненим. Адже життя саме підкидає сюжети, які хочеться оспівати в монохромі або кольорі: зворушлива крихкість нареченої, незахищеність новонародженого, краса рідної

землі, мудрість, що відбивається в оточених зморшками очах, гра сонячних променів на дощатій підлозі.

Напевно, неможливо точно сказати, скільки існує видів та жанрів фотографії. Приклади робіт кращих фотохудожників нерідко об'єднують кілька напрямків, поєднуючи в собі прийоми, властиві абсолютно різних видів зйомки. І, тим не менше, серед усього різноманіття стилів, можна виділити декілька найбільш популярних [12, електронний ресурс].

Оскільки більшість фотографій, із якими ми маємо нині справу, цифрові, можна запропонувати поділ на:

- 1) фотографії, зроблені на професійні або напівпрофесійні камери,
- 2) фотографії, зроблені на мобільні телефони,
- 3) фотографії, зроблені за допомогою спеціальних пристроїв, як-от безпілотних літальних апаратів (дронів).

Другий і третій напрямки стрімко розвиваються й помітно впливають на ринок фотографії. З'являється все більше конкурсів мобільної і дрон-фотографії [13, електронний ресурс].

Художня фотографія — це вид фотомистецтва, який не передає об'єктивної дійсності, а навпаки, показує сцени, які спеціально були підготовлені для даного типу фотографії. Тобто, це постановочні фотозображення, які несуть в собі якусь ідею, сенс, характер і настрій фотографа.

Фотографії можна розділити на два види:

- Ті, де реальність штучна — це художня фотографія. Тобто, це постановочні кадри, які потребують ретельної підготовки. Крім того, в художній фотографії допускається використання ретуші для досягнення кращої концентрації уваги на тому, що прагне виділити фотограф. Зазвичай художнє фото використовують у глянцевиx журналах та рекламах, а найбільш популярними жанрами для таких фото є: натюрморт, портрет, макрозйомка, ню.

Ті, де реальність дійсна — це документальне фото. Тут навпаки все має відбуватися само собою, тобто не може бути постановочного світла, пози або локації, адже таке фото має відображати саме ту дійсність, яка є в момент зйомки. Ось чому подальша обробка фотографії — це табу, адже в даному випадку фотокамера, як дзеркало, яке відображає істинність. Такі знімки використовують у репортажах, наприклад про дику природу, де часом годинами, а то й днями фотомитці очікують для того, щоб зловити саме той кадр, який потрібно [42, електронний ресурс].

Існує маса жанрів фотографії, при цьому більшість з них запозичені з традиційного живопису:

1. Портрет. Зйомка людини або групи людей. Портрет може бути індивідуальним, сімейним, на весь зріст, по пояс, автопортрет, оголена натура. Межі портрета нечіткі і рухливі, і часто портрет тісно переплітається з іншими жанрами [23, електронний ресурс].

2. Оголена натура. Жанр НЮ (з французької “ню” — оголений) — це вид образотворчого мистецтва, лейб мотивом якого є оголене тіло, здебільшого — жіноче. Це зовсім не новий стиль, адже зображення нагої натури було присутнє ще з давніх-давен у творчості різноманітних художників, зокрема, в епоху Відродження цей стиль набуває особливої популярності. Фото в жанрі НЮ через свою експресію часто акцентує увагу людей не лише на витонченості людського тіла та його неповторності, а й виступає символом беззахисності та

цнотливості людської душі. Відсутність одягу допомагає побачити усю внутрішню красу особи, адже зовнішня оболонка отримує ті характеристики, якими її наповняють люди, чим самим приховує справжню сутність особистості [44, електронний ресурс].

3. Натюрморт. Зображення неживих предметів або предметна зйомка. Об'єктів зйомки безліч: квіти, промислові вироби, весільні кільця. Іноді предмети в кадрі покликані доповнювати образ відсутньої в ньому людини.

4. Пейзаж. Знімок, який зображає природу чи якусь місцевість. Серед пейзажів виділяють наступні: сільський, міський, морський, індустріальний.

5. Макрозйомка. Макрозйомка зазвичай передбачає зображення об'єкта масштабом 1:5, однак чітких кордонів не існує. Тут фотографу надана свобода вибору і дій. Іноді початківець фотограф під макрозйомкою розуміє зйомку з близької відстані. Це не так. Розташовуйте об'єкт якнайдалі, так ви уникнете спотворення і кривизни ліній [23, електронний ресурс].

6. Репортаж. Репортажна зйомка проводиться на різних заходах-лекціях,, виступах, виставках, святах, відкриттях, вечірках, зустрічах відомих людей і політиків, презентаціях, офіційних і неофіційних заходах.

Репортажні знімки бувають двох видів: звичайний репортаж і подієвий. Подієвий репортаж - це фото з певної організованої події або заходу, а звичайний фоторепортаж є ілюстрацією до життя звичайних простих людей за їх заняттями, роботою, навчанням, в сім'ї, на відпочинку і т.д.

Особливість репортажної зйомки полягає в неможливості елемента постановки, режисури і обмірковування кадру. Все це робить репортажну зйомку дуже складним видом фотографії, але і найбільш ємним, затребуваним і об'єктивним. Не встиг фотограф зловити яскравий ключовий момент, і все, час минув, і повернути його неможливо. Репортажна фотозйомка відображає

динамічні і швидко мінливі події, які покликані дозволити глядачеві мати з приводу даного заходу свою думку, фоторепортаж показує те, що сталося максимально неупереджено і об'єктивно.

Якщо говорити про фотожурналістику, то можна умовно розділити всю фотографію, що знімається репортажним методом, на такі категорії:

Новинна фотографія або прес-фотографія – зйомка поточних подій, від місцевого до міжнародного масштабу, дуже оперативна і, як правило, відображає сьогоденний день.

Репортаж – ті ж новини, але з осмисленням, аналізом причин, наслідків, фотограф працює не як фіксатор події, але намагається бути і аналітиком. Другий ешелон інформації, робота для тижневиків. У цьому жанрі працювали багато найвідоміших фотографів.

7. Стріт-фото – миттєві жанрові або міські сценки, кумедні або філософські, таке дзеркало різноманітного життя, залежне не від подій, а тільки від суб'єктивного погляду фотографа.

Вулична фотографія, стріт-фотографія (англ. street photography) – жанр фотографії, зробленої у громадському місці: на вулиці, у парку, на пляжі і т.п..

Щоб відобразити саме що ні на є реальне і справжнє життя, щоб фотознімки були «чисті» від присутності фотографа, треба знімати «натуру» таким чином, щоб вона і не здогадувалася про це. І знімати треба, перебуваючи в самій гущі буденного життя, штатними об'єктивами або ширококутниками. На цей рахунок придумано чимало хитрощів, розроблені методики фотозйомки «навскидку», придумані способи, як непомітно одягатися, і інші хитрощі [8, с. 25].

8. Документальна фотографія максимально відображає дійсність такою, якою вона є насправді, адже даний вид фотографії покликаний показувати світ таким яким він є, а не через призму фоторедакторів.

Зазвичай, даний вид фотографії публікують у спеціалізованих виданнях, сайтах та журналах, які орієнтуються на певній тематиці:

- Політика;
- Тваринний і рослинний світ;
- Екологія;
- Історія і т.д.

Ці фотографії відображають дійсний момент зйомки і потребують не аби якої витривалості, адже, полювання тигра чи цунамі не можуть бути постановочними або запланованими. Саме тому, основна мета таких фотографій — стати історією [43, електронний ресурс]!

На жаль, останнім часом справжня репортажна і документальна фотографія стає затребуваною в газетах і журналах все рідше, її замінила так звана прес-фотографія – зображення, яке використовується для редакторських або дизайнерських потреб. Ілюстрація необхідна, щоб газетна шпальта читалася і виглядала добре. Все, що ви знімаєте, буде оцінено глядачами, а вам просто треба зробити репортажні шедеври [8, с. 27].

1.2. Цифрова фотографія як окремий вид фотографічного твору

Перші зрушення в бік створення цифрових фотопристроїв були зроблені більше 100 років тому! У 1908 р. Алан Арчібальд Кемпбел Свінтон опублікував у відомому журналі «Nature» статтю, де представив інноваційний електронний винахід - електронно-променеву трубку (ЕПТ) або кінескоп. Згодом розроблена ним технологія лягла в основу створення телебачення і використовується донині, хоч і не так масово, як раніше. Звичайно, ЕПТ не має прямого відношення до створення цифрового фото, проте, на нашу думку, історія цифрової фотографії починається саме з цього моменту.

Наступний винахід, пов'язаний з винаходом цифрової фотозйомки, відноситься до 1969 року, коли дослідники лабораторії Белла Джордж Сміт та Уїллард Бойл розробили концепцію ПЗЗ матриць (приладу із зарядовим зв'язком). Описувані матриці стали основоположним елементом сучасних цифрових пристроїв реєстрації зображення. Перша матриця містила всього 7 світлочутливих елементів. До цього дня всі цифрові фотоапарати, сканери, відеокамери, телефакси і багато інших подібні пристроїв використовують в своїй конструкції ПЗЗ-матриці або аналогічні розробки. Всього через рік, у 1972 році ними був створений перший прототип електронної камери, в основі якої використовувалася, звичайно ж, ПЗЗ-матриця [28, електронний ресурс].

У 1972 р. фірмою «Texas Instruments» був запатентований апарат, який вони назвали «Повністю електронний пристрій для запису і подальшого відтворення нерухомих зображень». За допомогою описуваного пристрою можливо і була б створена перша цифрова фотографія, але його, на жаль так і не створили. Буквально через рік легендарний напівпровідниковий гігант Fairchild, почав промисловий випуск матриць з роздільною здатністю 100x100 пікселів. У

1974 році таку матрицю вбудували в камеру одного з місячних зондів. Таким чином, отримали першу цифрову астрономічну фотографію.

У 1975 році інженером фірми Кодак Стівом Сассоном була створена перша працююча цифрова камера, в якій використовувалися світлочутливі елементи виробництва Fairchild. У 1976 р. компанія Fairchild випустила на ринок першу комерційну цифрову камеру MV-101, яка використовувалася на промислових конвеєрах для контролю за дотриманням технологічного процесу. MV-101 являла собою повноцінну цифрову камеру, зображення з якої оброблялися мікрокомп'ютером [52, електронний ресурс].

У 1980 році компанією Sony була розроблена перша кольорова відеокамера, в якості світлочутливого елемента в якій використовувалася ПЗЗ-матриця. З цього моменту події історії цифрової фотографії починають бурхливо розвиватися. У 1981 році було представлено інший пристрій - Mavica (Magnetic Video Camera) з роздільною здатністю в 0.28 мегапікселів (570x490). Її можливості обмежувалися в записі окремих кадрів, тому вона є більше фотоапаратом, ніж відеокамерою.

З 1984 по 1986 р. налагоджують виробництво електронних фото- та відеокамер такі фірми як Canon, Nikon, Pentax та інші. Один від одного вони мало чим відрізнялися. У 1986 році фірма Kodak створила революційний взірець ПЗЗ-сенсора з роздільною здатністю 1,4 Мп. У цьому ж році Kodak представляє першу в світі комп'ютерну програму для обробки цифрових зображень [28, електронний ресурс].

Історія цифрової фотографії і техніки 90-х років минулого сторіччя в першу чергу характеризується появою по-справжньому електронної комерційної камери Logitech FotoMan FM-1 (інша назва - Dycam Model 1). Перший професійний дзеркальний цифровий фотоапарат Kodak DCS 100 з'явився у 1991 році.

У 1994 році цифрові фотоапарати з'явилися і в компанії Apple. Своєю розробкою Apple QuickTake 100, компанія Apple зробила справжній маркетинговий прорив [52, електронний ресурс].

У другій половині дев'яностих варто в першу чергу виділити прихід в 1996 р. на ринок цифрових пристроїв всесвітньовідомої компанії Olympus, яка відзначилася не тільки технологічними пристроями, але і інноваційною концепцією фотоапарат + приватне сховище фотографій + сканер + принтер.

У 2002 році компанією Sigma був випущений фотоапарат з тришаровою матрицею Foveon.

Технології розвиваються, про старі плівкові пристрої скоро забудуть зовсім, а в ХХІ сторіччі історія цифрової фотографії буде яскравою і барвистою [28, електронний ресурс].

Фотографічний твір являється специфічним об'єктом авторського права, це зумовлено його важливістю в суспільстві та перетворенням із звичайного фото в цифрове. Всі ці зміни диктують особливості правової охорони цифрових фотографічних творів.

Тому доречним є питання як запобігти незаконному використанню такого об'єкта авторського права, як фотографічний твір. Згідно із законодавством України, особа може посилатися на наступні статті нормативно-правових актів:

- п. 1 ст. 11 Закону України «Про авторське право та суміжні права»: за відсутності доказів іншого, автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства);

- ч. 3 ст. 15 Закону виключним правом автора (чи особи, яка має авторське право) є право на дозвіл чи заборону використання твору (в тому числі шляхом розповсюдження та переробки);
- п. 5 ст. 15 Закону, автор (чи інша особа, яка має авторське право) має право вимагати виплати винагороди за будь-яке використання твору;
- п. 1 ст. 7 Закону України «Про рекламу»: основними принципами реклами є: законність, точність, достовірність, використання форм та засобів, які не завдають споживачеві реклами шкоди;
- ст. 4 Закону України «Про рекламу»: використання у рекламі об'єктів авторського права і (або) суміжних прав здійснюється відповідно до вимог законодавства України про авторське право і суміжні права.

Фотографічний процес у більшості випадків, безсумнівно, має творчий характер. Поряд із застосуванням особливих світлових ефектів і вживанням різних матеріалів, фотографами широко використовуються можливості, пов'язані з різного роду втручанням у «чистий» фотографічний процес (маніпуляції при зйомці, проявленні, фотодруку, ретуш, колаж, розфарбовування тощо).

Автор звичайної фотографії завжди може довести своє авторство, продемонструвавши оригінальний негатив або слайд, свідомо знаючи, що копія, що перебуває у порушника його прав, відрізняється і виглядає саме як копія. Цифрове фото дуже легко копіювати і поширювати поза авторським контролем. А якщо ще й врахувати, що при копіюванні цифрових зображень (як, втім, і цифрового звуку) якість копії не погіршується у порівнянні з оригіналом (як це буває у випадку каналового запису), то очевидно, що зникає остання перешкода на шляху фотопіратства.

Права фотохудожник може використати не тільки для одержання доходу, але й для заборони невідповідного його намірам і поглядам використання свого добутку. Відповідно до Закону України "Про авторське право і суміжні права» авторське право на фотографію виникає з моменту її створення і діє протягом всього життя автора і 70 років після його смерті. Фотохудожник визнається власником всіх передбачених законодавством особистих немайнових прав (прав авторства, права на ім'я, права на оприлюднення, право на захист репутації автора). За ним закріплюється цілий комплекс майнових авторських прав стосовно створеного ним твору, які надають змогу дозволяти (з отриманням за це винагороди) або не дозволяти:

1. відтворення фотороботи в газетах, журналах, книгах, плакатах, листівках, на промислових виробках;
2. поширення примірників фотографій, їхній імпорт (ввіз на територію України, у тому числі при використанні на обкладинках книг, як журнальні ілюстрації);
3. публічний показ фотографії (на виставках, у вітринах), показ фотографічного твору по телебаченню;
4. переробку фотографії (використання при створенні колажів і т.д.).

Законодавство рекомендує для оповіщення про свої авторські права поміщати на фотографію знак копірайту. Особливість цифрової фотографії полягає у тому, що у цифрової фотографії немає копій, а є тільки «примірники твору». Коли переноситься фото з карти пам'яті на інший носій, то технологічна сутність цього процесу полягає у тому, що оригінал просто стирається з карти, а на «іншому носіїві» виникає точна його копія-оригінал, якщо можна застосувати такий термін. Хоча законодавством України охороняються і копії об'єктів авторською права.

Не дивлячись па поширену думку, що копія електронної фотографії не має відмінностей від оригіналу, можна довести і декілька іншу думку. Самі зображення дійсно не мають відмінностей. Але файли, які їх містять, цілком помітні. Будь-який файл містить не тільки саме зображення, але й так звану технічну інформацію. Зокрема, цифрова камера при записі файлу поміщає туди інформацію про режими зйомки, про настройки самої камери, а також відомості про виробника і модель. При будь-якій зміні файлу ця інформація зникає і заміщується технічною інформацією програми, яка заміщала цей файл. Таким чином, завжди є можливість визначити, яким чином був створений той або інший файл. І чи зображення, збережене у ньому, і результатом зйомки цифровою камерою або результатом роботи комп'ютерної програми.

Якщо ж фото розміщується в мережі Інтернет, то і тут можна довести своє авторство на твір. Відомо, що в Інтернеті є так звані «пошукові машини», які регулярно переглядають зміст сайтів в Інтернеті і заносять його у величезну базу даних, у якій потім кожен бажаючий може відшукати потрібну йому інформацію і довідатися адресу сайту, де вона розташована. Є спеціальні пошукові машини, які індексують зображення і зберігають їх у своїй базі як іконки. Інформація з цих баз даних пошукових машин може бути пред'явлена як доказ у суперечках про пріоритет. Таким чином, можна довести, що об'єкт спору був зафіксований пошуковими машинами на багатьох сайтах, але на вашому він з'явився раніше, ніж в інших місцях. Це описані деякі основні способи цивільно-правової охорони прав на цифрову фотографію.

В українському законодавстві прямо не передбачена наявність такого об'єкта авторського права, як цифрова фотографія. Хоча у Законі є достатня кількість загальних формулювань, що дозволяють застосувати законодавство і до цифрової фотографії.

Авторське право на твори такого роду взагалі ніяк не залежить від виду матеріального носія, на якому вони розташовані. І хоча в Законі немає слів «цифрова фотографія», очевидно, що це є «фотографічний твір».

Цифрову фотографію можна розглядати і як аудіовізуальний твір, відеофільм, діафільм, слайд-фільм, що складається з одного кадру. Обмежень на довжину відеофільму не існує, і він у кожному разі є об'єктом авторського права, незалежно від того, з якої кількості кадрів він складається і незалежно від того, у файлі якого виду він зберігається і на якому матеріальному носії розташований цей файл: на диску комп'ютера, на відеокасеті, на компакт-диску або на карті пам'яті.

Цифрова фотографія — це саме фотографія, «аудіовізуальний твір». Несумлінний користувач може стверджувати, що цифрове фото це не «аудіовізуальний твір», а «аудіовізуальне відображення», яке породжується комп'ютерною програмою, яка належить йому. А значить і права на це «відображення» теж належать йому. Але, породжуване — значить зроблене, комп'ютерна програма не робить зображення, воно вже зроблене і записане на носій. Програма тільки «показує» те, що записане у файлі.

За українськими законами право на авторство належить авторові вже в силу його створення і автор не зобов'язаний його ні реєструвати, ні фіксувати якимось іншим способом [39, електронний ресурс].

Висновки до розділу 1. Проведене у першому розділі дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

1. Історія виникнення фотографії виявилася досить тривалим та складним процесом, в ході якого відбувалося багато значимих для історії людства подій. Завдяки виникненню фотографії людина отримала можливість фіксувати певний момент свого життя чи події. Таким чином, кожен, хто живе в 21

сторіччі може без проблем за допомогою фотографії дізнатися про минуле та події, що тоді відбувалися.

2. Стало зрозумілим, що вчені, дослідники, винахідники провели величезну роботу протягом більше, ніж 100 років для того, щоб удосконалити якість зображення та полегшити процес фотографування.

3. Постійна робота над усіма складовими, необхідними для створення фотографії дала неймовірні результати, якими ми користуємось в наш час. Людина має змогу в будь-який момент сфотографувати будь-що довкола себе, використовуючи не лише камеру, але й іншу техніку (ноутбуки, мобільні телефони) і створити неповторний та унікальний фотографічний твір, який має культурне, художнє значення.

4. Одночасно з покращенням якості фотографічного твору, відбувалося становлення різних видів фотографії, з'являлися все нові жанри, які тісно перепліталися із іншими видами мистецтва, переносючи ознаки та особливості кожного із жанрів на фотографію і широко застосовувались серед людей. В наш час, цей розвиток не припиняється і постійно з'являються все нові і нові види фотографії, які стають не просто аматорськими фотографіями пересічної людини, а справжнім витвором мистецтва.

РОЗДІЛ 2

ФОТОГРАФІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА СЕРЕДОВИЩЕ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ

2.1. Фотографічний твір як об'єкт права інтелектуальної власності

Закон України « Про авторське право і суміжні права» в статті 8 серед об'єктів, які охороняє авторське право, називає фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії.

Варто згадати, що на всьому шляху становлення авторського права визнання прав фотографів знаходили величезний опір у першу чергу серед видавців газет та журналів, які не бажали ділитися своїми прибутками. Головним їхнім аргументом було те, що фотографії не є продуктом творчої діяльності. Фотографічний твір розглядали лише як результат технічного копіювання за допомогою фотоапарата та хімікатів.

Згодом фотографія набула все більшої популярності, а ставлення до фотографів докорінно змінилось. Адже ще Платон писав: “все, що викликає перехід від небуття до буття – це творчість”. А фотографи постійно вдосконалювали свою роботу та вдавались до творчих прийомів під час зйомки: обирали сюжет, композицію, регулювали освітлення, застосовували ретуш.

Оскільки технології розмноження знімків на той час не існувало, кожний екземпляр, що був наклеєний на картон в рамку-паспарту, підписувався

фотографом вручну. Поширеним способом оформлення знімків було використання вензелів з ініціалами фотографа, датою, місцем та роком виконання знімку. Зворотній бік паспарту слугував одночасно рекламою фотосалону, де зазначалась його назва, адреса та види фотографічних послуг. У такий спосіб фотографи забезпечували право авторства на свої твори. Але кому ж належали майнові авторські права? Один з доповідей комісії Державної Ради з питання включення фотографічних творів до закону у 1898 році писав: "авторське право надається у 99 випадках зі 100 не тому, хто сам здійснює зйомку..., а підприємцю, який утримує співробітників, що безпосередньо розставляють [меблі, атрибути зйомки], розсаджують [людей], одним словом беруть участь у процесі творчості. Не вони будуть користуватися вигодами та пільгами авторського права, а підприємець, що навіть може бути юридичною особою, яким-небудь акціонером компанії" [9, с. 13].

Зародження правової охорони на фотографічні твори припало на 80-ті роки XIX століття. Першими країнами, які надали правову охорону фотографіям були Великобританія та США. Так, законом Великобританії про охорону творів витончених мистецтв 1888 р. надавалась правова охорона фотографічним творам, причому строк правової охорони фотографій починався від моменту їх створення і тривав все життя автора (фотографа) та сім років після смерті автора. На кілька років раніше фотографічні твори отримали правову охорону у США завдяки судовому прецеденту. Так, у 1884 р. було винесено судове рішення у справі "Durrow-Giles Lithographic co v. Sarony", де предметом спору безпосередньо був фотографічний портрет англійського письменника Оскара Уайльда. Інші країни континентальної Європи почали надавати правову охорону фотографічним творам на початку XX ст. Слід зазначити, що строк правової охорони на фотографічні твори був значно менший, а ніж строк охорони традиційних творів образотворчого мистецтва (картин, гравюр, графіки). Така позиція законодавця пояснювалась пануючою у другій половині XIX століття теорією, відповідно до якої створення

фотографічних творів відносили до технічного процесу, в якому присутній низький рівень творчості фотографа [56, с. 5].

Прийнявши нарешті досвід багатьох західноєвропейських держав, що визнали фотографії результатом творчої діяльності, вітчизняний закон все ж не зміг задовольнити прихильників фотографії. Про це свідчать численні скарги на законотворців з боку фотографічних товариств у різних містах тодішньої Російської імперії.

Окрім надання фотографіям 10-ти річного терміну охорони (ст. 61), закон створював багато обмежень та формальностей для цих творів, зокрема, надавав перевагу фотографіям, що були видані у вигляді збірок або серії знімків, які "становили самостійний художній, історичний або науковий інтерес" (2 ч. ст. 61). Натомість наукові знімки у сфері астрономії, медицини та мікрофізики прирівнювались до літературних творів.

За радянських часів ситуація довкола фотографічних творів істотно не змінилась. У „Основах авторського права” від 1928 року фотографії були внесені до переліку творів, що охороняються. Однак обов’язковою умовою для визнання фотографії об’єктом авторського права було зазначення на кожному примірнику імені автора, місця та року випуску твору в світ. Ця формальність залишала за самим фотографом право визначитись: є певна фотографія результатом творчої діяльності чи ні.

Правову охорону в Україні фотографії здобули лише після прийняття відповідного закону про авторське право 23 грудня 1993 року. До цього часу діяли норми частини 2 статті 473 ЦК УРСР 1963 року, що обмежували термін дії авторського права на фотографію п’ятьма роками, а на збірки фоторобіт – десятьма [9, с. 13].

Згідно зі статтею 2 Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (до якої приєдналася Україна) та статтею 8 Закону України "Про авторське право і суміжні права" фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії, охороняються як об'єкти авторського права.

Авторським правом охороняються фотографії, які є результатом творчої діяльності людини – як оприлюднені, так і не оприлюднені, як завершені, так і не завершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо).

Передбачена цим Законом правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору й не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у фотографії.

Частина твору, яка може використовуватися самостійно, у тому числі й оригінальна назва твору, розглядається як твір і охороняється відповідно до цього Закону.

Авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, у якому втілено фотографічний твір, не залежать одне від одного. Наприклад, особа, придбавши фотографії, стає їх власником, проте не набуває авторських прав на такі твори. Відчуження матеріального об'єкта, у якому втілено твір, не означає відчуження авторського права й навпаки.

Для правомірного використання фотографічних творів як об'єктів авторського права в знаках для товарів і послуг необхідно отримати дозвіл від автора чи іншого суб'єкта авторського права на ці твори.

Авторське право діє протягом усього життя автора й 70 років після його смерті, крім випадків, передбачених статтею 28 Закону. Тривалість охорони

фотографічних творів приведена у відповідність до статті 9 Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право 1996 року, стороною якого є Україна. Крім того, зазначений міжнародний договір та Закон повністю застосовують охорону творів у цифровому середовищі, зокрема в мережі Інтернет.

Згідно зі статтею 2 Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (до якої приєдналася Україна) та статтею 8 Закону України "Про авторське право і суміжні права" фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії, охороняються як об'єкти авторського права [41, електронний ресурс].

Але, на жаль, законодавець не дає визначення поняття «фотографічні твори», що і породжує низку суперечок з цього приводу, а також створює проблеми в захисті авторського права на фотографічні зображення. Наука цивільного права виробила багато визначень цього терміну, одним з яких є таке, що фотографія – це твір, який фіксується на будь-якому матеріальному носії (папері, фотоплівці, негативі, позитиві, магнітній стрічці, магнітному диску, компакт-диску, комп'ютерних пристроях для запису зображення в цифровому вигляді тощо) у вигляді зображень (аналогових чи дискретних сигналів, призначених для відтворення або кодування зображення), сприйняття якого можливе візуально на матеріальному носії або за допомогою відповідних технічних засобів. Авторське право залежить від виду фото: художнє або науково-технічне (прикладне). В повсякденному житті частіше зустрічається саме перший вид. Обсяг прав автора багато в чому залежить від того, що зображено: пейзаж, тварини, люди, інші об'єкти тощо. Цивільний кодекс України містить ст. 308, що передбачає охорону інтересів фізичної особи, яка зображена на фотографіях та в інших художніх творах, та статтю 433, що, у свою чергу, відносить фотографічні твори до об'єктів авторського права. Кажучи про охорону інтересів фізичної особи, яка зображена на фотографіях, можна згадати судову справу, коли газета «Финансовые известия» опублікувала

рекламу комерційного банку, використавши фотографію пілота у кабіні літака – Героя СРСР С.Г. Блізнюка. Блізнюк, довідавшись про це, пред'явив позов про захист честі і гідності. Суд зобов'язав своїм рішенням рекламну фірму сплатити позивачеві 50 млн. крб. Суд також зобов'язав газету розмістити повідомлення про те, що Блізнюк не надавав згоди на використання фотографії з своїм зображенням [50, електронний ресурс].

Законодавство України розрізняє два види фотографій які охороняються авторським правом:

- фотографічні твори, та
- твори, виконані способами, подібними до фотографії.

В законодавстві відсутній перелік критеріїв, яким мають відповідати фотографічні твори та твори, виконані способами, подібними до фотографії, за наявності яких зазначені об'єкти набувають правової охорони за авторським правом. Проте, можна стверджувати, що не всі фотографії можуть належати до об'єктів охорони. Якщо виходити із положень ст. 418 ЦК України, в якій закріплено, що право інтелектуальної власності (а авторське право є її складовою) це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності, то фотографічні твори, які охороняються авторським правом, є результатом інтелектуальної творчої діяльності їх автора (фотографа). Тобто можна зробити висновок, що відповідно до національного законодавства, під охорону авторським правом підпадають "творчі фотографії" або "художні фотографії". Творчими фотографіями (художніми фотографіями), зазвичай, визнаються ті, які емоційно впливають на глядача, внаслідок, наприклад, ефектних комбінацій освітлення об'єкта зйомки. У творчих фотографіях їх автори (фотографи) особисто обирають фотоплівку, спостерігають та обирають сюжет, кадр або композицію об'єктів зйомки, шукають кут зйомки, визначають світлочутливість, підготов- лують фотоапарати та роблять фіксацію знімка під одним або

кількома кутами. Автори творчих фотографій можуть використовувати різні методи зйомки, наприклад, різну витримку для одного й того ж негативу, що дозволяє створювати сюжет в певному оточенні, фотографи можуть створити образи учасників подій, які вони відображають. Деякі автори творчих фотографій перед тим як зняти на плівку сюжет, роблять ескіз майбутньої фотографії.

Проявляючи фотографії їх автор (фотограф) у своїй лабораторії використовує хімічні реактиви, продивляється кожний кадр, оцінює їх виразність та естетичну цінність, аналізує їх якість, друкує позитиви. Фотограф може використовувати особисті творчі підходи щодо наведення ретуші, виділення деталей та підкреслення ефектів зафіксованих зображень на фотографії, а також може збільшувати зображення в різних формах, або використовувати такі прийоми як фотомонтаж, дифузія, повторну зйомку на знятому кадрі, перерваний процес проявки та ін [56, с. 7].

Авторським правом охороняються фотографії, які є результатом творчої діяльності людини – як оприлюднені, так і не оприлюднені, як завершені, так і не завершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо).

Авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, у якому втілено фотографічний твір, не залежать одне від одного. Наприклад, особа, придбавши фотографії, стає їх власником, проте не набуває авторських прав на такі твори. Відчуження матеріального об'єкта, у якому втілено твір, не означає відчуження авторського права й навпаки.

Для правомірного використання фотографічних творів як об'єктів авторського права в знаках для товарів і послуг необхідно отримати дозвіл від автора чи іншого суб'єкта авторського права на ці твори.

Авторське право діє протягом усього життя автора й 70 років після його смерті, крім випадків, передбачених статтею 28 Закону. Тривалість охорони фотографічних творів приведена у відповідність до статті 9 Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право 1996 року, стороною якого є Україна. Крім того, зазначений міжнародний договір та Закон повністю застосовують охорону творів у цифровому середовищі, зокрема в мережі Інтернет [41, електронний ресурс].

Для того, щоб отримати правову охорону, фотографічний твір повинен відповідати певним критеріям, які водночас є його ознаками. До таких ознак, за загальним правилом, належать: творчий характер, оригінальність та об'єктивна форма втілення, яка включає відтворюваність та можливість сприйняття органами чуття. Саме з такою ознакою, як об'єктивна форма втілення, пов'язаний інститут права власності, бо саме тоді створюється матеріальна річ (у нашому випадку – фотокартка). Право власності на річ виникає відповідно до норм гл. 24 Цивільного кодексу України на підставі створення речі, придбання її за договором та в інших випадках. Авторське право на твір виникає тільки у результаті створення твору [25, с. 66].

Так відповідно до статті 21 Закону без згоди автора (чи іншої особи, яка має авторське право), але з обов'язковим зазначенням імені автора та джерела запозичення допускається, зокрема, відтворення з метою висвітлення поточних подій засобами фотографії або кінематографії, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення творів, побачених або почутих під час перебігу таких подій, в обсязі, виправданому інформаційною метою [41, електронний ресурс].

На сьогодні обсяг прав на фотографічні твори чітко визначений українським законодавством. Автор фотографічного твору володіє виключними майновими правами на використання свого твору та правом забороняти або дозволяти іншим особам:

- відтворення фотографічних творів (у періодичній пресі, книгах та іншій поліграфічній продукції) та включення їх до збірників, енциклопедій тощо;
- розповсюдження своїх творів як на території України так і за її межами;
- публічний показ та демонстрацію фотографічних творів (на телебаченні, спеціалізованих виставках, в галереях тощо);
- переробку та інші подібні зміни творів (фотомонтаж, колаж та ін.) [9, с. 13].

Стаття 308 ЦКУ передбачає дві моделі правовідносин:

1. Позовання фотографів безоплатно

Тоді фотографія, на якій зображено фізичну особу, може бути публічно продемонстрована, відтворена, розповсюджена лише за згодою цієї особи, а в разі її смерті – за згодою встановлених законом осіб.

Згода, надана фізичною особою, зображеною на фотографії, іншому художньому творі, може бути після її смерті відкликана цими особами. Витрати особи, що здійснювала публічний показ, відтворення чи розповсюдження фотографії, відшкодовується цими особами. У той же час фізична особа, зображена на фотографії, має право використовувати її лише у особистих цілях.

Так, наприклад, відомий фотограф робив фотознімки відомої актриси та подарував їх для її сімейного альбому. Пізніше вона передала ці знімки журналу, в якому було розміщено статтю про її творчість. Чи були порушені права фотографа? Звичайно, так.

2. Позування фотографів за оплату

Тоді фотографія може бути публічно продемонстрована, відтворена або розповсюджена без її згоди. Проте слід пам'ятати, що правовідносини фотографа і моделі слід оформити відповідним договором.

Фотографія може бути складним синтетичним твором, коли в її створенні беруть участь кілька осіб: сценарист, постановник кадру, фотомоделі, освітлювач тощо. Коли звертаються до послуг фотоательє, виникає третя ситуація – створення фотографії на замовлення.

Відповідно до статті 430 ЦКУ особисті немайнові права інтелектуальної власності, створеної за замовленням, належать творцеві цього об'єкта. Проте у випадках, передбачених законом, окремі немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт можуть належати замовникові. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, належать замовникові та творцеві спільно, якщо інше не встановлено договором [58, електронний ресурс].

З моменту відчуження автором фотографічного твору іншій особі, незалежно від підстав такого відчуження, між власником, з одного боку, та автором – з іншого завжди виникають правовідносини, де автор наділений авторськими правами на результат своєї праці, а власник – правами щодо володіння, користування та розпорядження тим матеріальним об'єктом, у якому знайшов втілення фотографічний твір. Саме тут слід згадати, що авторське право та право власності на фотографічні твори не залежать один від одного, а відчуження матеріального об'єкта, в якому втілено твір, не означає відчуження авторського права і навпаки. Проте на практиці даний принцип авторського права порушується. Можна навести такий приклад з судової практики. Фотограф О.Я. передав невиключне право ТОВ «Е.». Керівник даного товариства подарував настінний календар з зображення даного фотографічного

твору редакції журналу «Н.», яка потім використала твір як ілюстрацію до журнального матеріалу. На судовому засіданні представники редакції заявили, що в них склалося враження, що твір є власністю ТОВ «Е.». Така позиція є наслідком нерозуміння законодавчого положення про розмежування матеріального носія і власне об'єкта авторського права [25, с. 68].

Виняток становлять випадки вільного використання фотографічного твору, передбачені статтями 21-25 Закону України „Про авторське право і суміжні права”. Водночас фотограф має право заборонити використання своїх творів, якщо воно наносить шкоду честі та репутації автора. Так, відомий кубинський фотограф Альберто Корда, автор легендарного знімку Че Гевари сорок років дозволяв використовувати цей фотопортрет безкоштовно. Однак це не завадило йому через суд заборонити використання фотографії для реклами горілки Smirnoff.

Окремо необхідно наголосити на творах, що створюються фотографом на замовлення певного видання. Фахівці наголошують на важливості укладання між фотокореспондентом та виданням саме авторського договору, оскільки розповсюджений метод підписання договору найму або договору цивільно-правового підряду позбавляє фотографа майнових авторських прав на використання твору [9, с. 13].

Службовий твір – це такий твір, який створений у порядку виконання службових обов'язків відповідно до службового завдання чи трудового договору (контракту) між ним і роботодавцем. При створенні службового фотографічного твору майнові права автора належать роботодавцю, якщо інше не передбачено договором між ним і фотографом. При цьому, немайнові права залишаються за автором. Розглядаючи питання про використання службового фотографічного твору, необхідно зауважити, що право на переробку належить до особистих немайнових прав автора – права на захист репутації або права на недоторканість твору. Тому авторові потрібно врахувати це і зазначити у

договорі з роботодавцем всі можливі випадки використання твору (наприклад, можливості створення колажу), що захистить твір від різного роду спотворень. У випадку, коли фотограф працює у видавництві за трудовим договором, цікавим є питання про право власності на оригінал службового фотографічного твору. На думку В.В. Коноваленка, дане право належить видавництву. Якщо зйомка була проведена у відповідності з договором замовлення, то право власності на оригінал твору (фотографію, плівку, слайд) належить замовнику. Але знову ж таки, авторське право належить автору фотографічного твору [25, с. 68].

Фотографу також належать особисті немайнові права: право на ім'я, право авторства, право на збереження цілісності твору та право протидіяти будь-якому спотворенню або зміні твору. Останнє право дає можливість захищати твір від змін, які можуть мати місце під час додрукарської підготовки фотознімку. Кадрування, растрування, колоризація чорно-білого зображення – всі ці дії можуть здійснюватися лише із дозволу автора.

Істотно порушити права фотографа можуть і популярні серед газетярів фотомонтаж або колаж. Вони передбачають поєднання декількох зображень або внесення змін у вже існуючий знімок. І хоча автори цих ілюстрацій самі володіють авторськими правами, їхні твори є похідними, а тому не можуть бути виконані без дозволу авторів оригіналів.

Особливий правовий статус мають зображення, отримані за допомогою спеціальних технічних пристроїв без участі людини. Такі фотографії позбавлені авторського задуму та творчого характеру лише фіксують дійсність без спроби її інтерпретації. Тому різноманітні метеорологічні знімки, зображення, передані з супутника, не можуть вважатися об'єктами авторського права, що водночас не заважає їм бути власністю організації, що здійснювала зйомку [9, с. 13].

На сьогодні неможливо уявити фотомистецтво без цифрових фотографічних творів. Статус даних об'єктів авторського права не визначений чинним законодавством. Зважаючи на те, що у 2002 р. Україна приєдналася до Договору ВОІВ з авторського права 1996 р., де в ст. 1 зазначено, що зберігання твору у електронній формі є відтворенням у контексті ст. 9 Бернської конвенції, правова охорона прав на цифрові фотографічні твори не відрізняється від охорони інших творів мистецтва. Серед фотографів поширеною є практика створення цифрових фотографічних творів і запис їх на електронні носії (CD, карти пам'яті тощо). Такі носії, як правило, передаються автором іншим особам за певну плату, що регулюється нормами права власності. Хоч цифрові фотографічні твори мають скоріше нематеріальну форму, а її становить тільки електронний носій, авторські права на такі твори все одно належатимуть їх авторіві, а для передачі майнових прав потрібно укладати авторський договір на використання цифрових фотографічних творів. Саме тут можна побачити зв'язок авторського права на фотографічний твір з правом власності на нього, зокрема на оригінал твору [25, с. 69].

Водночас порушують права інших і самі фотографи. Так до категорії суспільного надбання помилково відносять музейні експонати, що на думку фотографів можна вільно фотографувати. Але закінчення строку авторського права на картину або скульптуру ніяк не пов'язано із правами на матеріальний об'єкт у якому втілено твір. Музеї, що володіють правами на картини та інші твори мистецтва, мають право дозволяти або забороняти фотографування таких об'єктів для подальшого продажу або опублікування у ЗМІ одержаних фотознімків та репродукцій.

Незважаючи на достатню регламентацію цієї сфери творчої діяльності, фотографи регулярно стикаються з відвертим ігноруванням закону та неправомірним використанням їхніх творів редакціями засобів масової інформації. Співробітники ЗМІ часто на свій розсуд використовують потрібні їм фотографічні твори, не беручи до уваги той факт, що у знімків також є автори,

інтереси яких необхідно врахувати. Серед найтипівіших порушень можемо виділити:

- невиконання домовленостей про виплату гонорару,
- опублікування фотографій без згоди автора,
- заміна імені автора або відсутність посилання на нього.

Не зважаючи на наявність певних тенденцій у судочинстві, питання авторських прав на фотографічний твір у кожному окремому випадку вирішується індивідуально. А порушниками давно розроблені цілі схеми, за якими фотограф практично втрачає можливість довести своє авторство.

Окремою важливою проблемою є неправомірне використання у періодичній пресі фотографій з мережі Інтернет. Фотограф, який випадково побачив свій знімок у газеті та звернувся до її редакції за поясненнями, у кращому випадку отримує мізерний гонорар, а у гіршому – йому відмовляють навіть у цьому. Боротися із цим масштабним явищем деякі фахівці пропонують за допомогою сучасних технологій. Так звані „цифрові знаки”, що приєднуються до фотографічного твору у цифровому форматі, містять інформацію про його автора або власника та зберігаються навіть після друку та сканування знімку. Але застосування цього нововведення для кожної фотографії вимагає не лише часу а й певних фінансових витрат [9, с. 14].

Проблемним і актуальним питанням сьогодні не тільки в Україні, а й в інших країнах світу, є питання правової охорони звичайних фотографій, які знімаються кожного дня, механічно проявляються та друкуються і не містять ознаки "оригінальності".

Законодавство різних країн світу по різному підходить до надання правової охорони фотографіям. В деяких країнах законодавець розрізняє

"творчі фотографії", які містять творчий внесок фотографа при їх створенні, і "звичайні фотографії", які не охороняються, або рівень охорони яких нижче рівня охорони творчих.

Так, у Німеччині відповідно до закону про авторське право розрізняють дві групи фотографій, що мають правову охорону:

- фотографічні твори;

- звичайні фотографії.

Фотографічні твори охороняються впродовж 70 років після смерті автора, натомість звичайні фотографії — лише 50 років після смерті автора.

Німецький закон про авторське право містить також й визначення оригінальності фотографічного твору. Оригінальним фотографічним твором вважається та фотографія, яка є індивідуальним творчим твором, що може характеризуватися незвичайною композицією, нестандартним ракурсом, передачі індивідуальності людини шляхом фіксації особливих властивостей обличчя. Показовим прикладом може виступити рішення прийняте у 2005 р. окружним судом м. Гамбурга, яким звичайна чорно-біла фотографія була визнана фотографічним твором, в якій було зафіксовано впливання підводного човна, оскільки завдяки обраному фотографом ракурсу створювалась уява про міць цього військового човна.

Іспанський законодавець, так само як і німецький, розрізняє фотографічні твори і звичайні фотографії. Слід зазначити, що іспанське законодавство містить визначення звичайних фотографій і встановлює критерій оригінальності щодо фотографічних творів. Так, під звичайною фотографією маються на увазі фотографії, які інформують про події повсякденного життя, або на яких туристи фіксують визначні пам'ятки міст, які оглядають (собори, ратуші, монументи та ін.). Критерій оригінальності щодо фотографічних творів іспанський

законодавець розглядає крізь призму суб'єктивного сприйняття людьми фотографій, наприклад, вплив фотографії на людей на емоційному рівні.

В Італії правова охорона розповсюджується як на творчі, так і на звичайні фотографії. Фотографічні твори італійський законодавець, так само як й іспанський законодавець, визначає через емоційний вплив фотографії на глядача внаслідок, наприклад, особливої комбінації світлотіней. Авторам звичайних фотографій надаються права, суміжні із авторськими — для їх реалізації фотограф повинен вказати на фотографії своє прізвище і дату зйомки. Перебіг строку охорони на звичайні фотографії починається з моменту їх створення і триває впродовж 20 років.

Австрійське законодавство про авторське право також розмежовує звичайні фотографії та фотографічні твори. Щодо правової охорони звичайних фотографій австрійський законодавець пішов по шляху італійського і відніс звичайні фотографії до об'єктів суміжних прав.

У Франції розповсюдження правового режиму охорони авторського права на фотографії законодавець пов'язує з наявністю певних умов, а саме, правовій охороні підлягають фотографії, які містять риси або художнього твору або документу. Французький законодавець розглядає фотографію як твір розуму, інтелекту. В той же час, не дивлячись на те, що встановлена досить низька вимога щодо "оригінальності твору" за французьким законодавством про інтелектуальну власність не підпадають під правову охорону фотографії, в яких не вбачається індивідуальності фотографа, наприклад, фотографії, в яких вклад фотографа полягає лише у натисканні спускової кнопки затвору фотоапарату (фотографії на документи).

Швейцарське законодавство про інтелектуальну власність, так само як і у більшості країн світу, розрізняє оригінальні фотографічні твори та звичайні фотографії. Так, у Швейцарії оригінальною буде визнана не фотографія, на якій

зафіксовано унікальність стану об'єкта, наприклад, грозової хмари, штормового моря, а та фотографія, яка буде характеризуватися оригінальністю композиції, що обумовлена результатом творчого пошуку фотографа. Швейцарське законодавство про інтелектуальну власність містить досить високий критерій вимог щодо оригінальності фотографії.

Дещо по іншому, а ніж у більшості країн континентальної Європи, законодавець підходить до надання правової охорони фотографіям у Великобританії та США [56, с. 6].

У Великобританії фотографії отримують таку ж саму правову охорону як і твори образотворчого мистецтва. Законодавець визначає фотографію як зафіксоване за допомогою світлопису зображення сфотографованого об'єкта. Правова охорона фотографії надається за умови її відповідності критерію "оригінальності", який є досить низьким. Законодавство Великобританії про авторське право не містить визначення поняття "оригінальність", а віддає його тлумачення на розсуд судів. Тому, виходячи із позиції судового прецеденту, правову охорону у Великобританії можуть отримати і звичайні фотографії, які роблять туристи собі на згадку. Тобто оцінка оригінальності фотографії не розглядається під кутом її естетичності. Однозначно у Великобританії не зможе отримати правової охорони фотографія, яка може з'явитися у результаті випадкового спуску затвору фотокамери при її падінні [37, с. 72].

У США також суттєво впливає на можливість розповсюдження правової охорони на фотографію судовий прецедент. Проте, поряд із судовим прецедентом у США діє й так звана "загальноприйнята практика", відповідно до якої за фотографіями, яких запрошують для зйомки сімейних свят, зберігаються авторські права на такі фотографії.

За законодавством про авторське право США не підлягають правовій охороні авторським правом цифрові фотографії картин. З цього приводу

цікавим прикладом може виступити справа "Graves", за якою фотографію гравюри суд Великобританії визнав оригінальною у відповідності із Законом Великобританії про авторське право на твір 1862 р. Проте, американський суддя Каплан розглядаючи справу "The brigeman art liberty ltd v. Corel corp." у 1998 р. на підставі закріпленого у справі "Interlego AG v. Tyco industries inc." (1988 р.) посилення, згідно із яким майстерність, проявлена фотографом при копіюванні об'єкта без внесення у цей процес будь-якого елемента вигадки, не є приводом для визнання копії оригінальним твором, визнав рішення по справі "Graves" таким, що втратило статус прецеденту. На думку американського судді Каплана цифрові фотографії творів мистецтва, є їх точними копіями, внаслідок чого в них відсутня "іскра оригінальності" навіть не дивлячись на прояви майстерності фотографів під час зйомки.

У більшості країн світу законодавство про авторське право відносить фотографії до категорії творів, що охороняються проте така охорона не містить застережень щодо певних умов. Необхідно також зазначити, що останнім часом з'явилася точка зору, відповідно до якої до таких творів як фотографія повинні бути передбачені особливі умови у національному законодавстві. Ця точка зору знайшла свою реалізацію у Норвегії, Швеції, Фінляндії, Данії, в яких існує і діє спеціальне законодавство щодо фотографічних зображень [56, с. 7].

Також окремо варто розглянути питання «свобода панорами», яке наразі є досить дискусійним серед вчених, законодавців та фотографів.

Право вільно фотографувати, відображати в малюнках, кінематографії, поширювати такі фотографії, фільми, продукцію із зображенням архітектурної споруди, розміщеної в громадському місці, доступ до якого є вільним, без необхідності отримання дозволу автора й виплати авторської винагороди відоме у всьому світі під терміном «свобода панорами». Вперше цей термін *panoramafreiheit* був закріплений у німецькому законі про авторське право (*Urheberrechtsgesetz*).

У ч.1 ст.59 цього акта зазначено: «Допускається відтворення творів, які розміщені в громадських місцях (на вулицях, дорогах), за допомогою прийомів образотворчого мистецтва, зображення графічним способом, на фотографіях, у кінематографічних роботах, а також поширення та публічний показ таких творів. Для архітектурних творів це положення поширюється тільки на екстер'єр». Таким чином, у Німеччині, а також Швеції, Великій Британії та деяких інших країнах відсутня необхідність отримання дозволу від автора споруди на використання її зображення і таке використання фактично не обмежено законодавчими застереженнями [34, електронний ресурс].

Свобода панорами закріплена у законодавстві 83 країн світу (зокрема, це такі країни, як Австралія, Австрія, Великобританія, Вірменія, Данія, Єгипет, Ізраїль, Іспанія, Канада, Китай, Нідерланди, Німеччина, Південна Корея, Північна Корея, Польща, Португалія, Сербія, Словаччина, США, Туреччина, Угорщина, Фінляндія, Хорватія, Чехія, Швейцарія, Швеція, Японія). Однак жодний міжнародний акт, що регулює питання авторського права, у тому числі і Бернська конвенція, не містить положень щодо свободи панорами.

При цьому в різних країнах різняться також визначення творів, до яких застосовується інститут свободи панорами. Так, у переважній більшості країн це стосується лише зображень об'ємних об'єктів (three-dimensional works), які на постійній основі розташовані у громадських місцях. А у Швейцарії навіть фотографування й поширення плоских об'єктів (two-dimensional works), таких як, наприклад, фрески чи настінні графіті, підпадають під дію інституту свободи панорами.

У законодавстві Великобританії передбачаються винятки для будівель, скульптур та інших подібних творів, які постійно знаходяться в громадських місцях. Так, § 62 Copyright, Designs and Patents Act визначає режим публічного показу творів. Ця норма відноситься до будівель чи скульптурних творів, моделей будівель і інших творів образотворчого, у разі, якщо вони постійно

знаходяться в громадських місцях або в приміщеннях відкритих для громадськості. Авторське право на такі твори не вважається порушеним в таких випадках: у разі створення графічного твору, на якому зображено такі твори; у разі створення фотографії, фільму з зображеннями таких творів; у разі публічного сповіщення цих творів.

Стаття 59 Закону про авторське право Німеччини (Urheberrechtsgesetz) говорить: «допускається відтворення за допомогою живопису, графіки, фотографії або кінематографу, творів, які постійно знаходяться у відкритих для публіки місцях, а також поширення і публічне повідомлення про такі копії». Однак відповідно до законодавства Німеччини не дозволяється відтворювати інтер'єри будівель або робити фотографії творів архітектури.

У США не існує норми, в якій інститут свободи панорами було б закріплено окремо. Проте у статті кодексу 17 USC 120 (a) наведено норму, яка звільняє створення художніх відтворень (pictorial representations) будівлі від копірайту відповідного архітектора. Авторське право на твір архітектури не включає в себе право забороняти створення, розповсюдження або публічний показ малюнків, фотографій, картин або інших творів візуального мистецтва, де зображується будівля, якщо вона розташовується в громадському місці або її видно з такого місця [49, с. 117].

Цікавим є і досвід Франції, яка з особливою увагою ставиться до численних творів мистецтва, розташованих на її території, та захищає права на них. Кодекс інтелектуальної власності Франції не передбачає можливості вільно відтворювати архітектурні пам'ятки на фотографіях, у фільмах, телепередачах, інших творах. Проте судова практика допускає таку можливість у разі, якщо твір архітектури є частиною фону та спеціально не виокремлюється в загальній картині відтвореного.

Так, суди Франції не визнали порушення прав архітекторів вежі Монпарнас унаслідок відтворення її зображення на листівках з нічним видом вулиці Ренн у Парижі. У рішенні сказано, що вежа складала частину вулиці та є звичним пейзажем для більшості жителів околиць Парижа.

У Франції також розроблена «теорія прихильності», згідно з якою суди повинні визначити, в якій позиції та наскільки цілеспрямовано архітектурна споруда була відтворена [34, електронний ресурс].

На сьогодні єдиною нормою в законодавстві України, що дозволяє використання захищених творів без дозволу автора з публічно інформаційною метою, є п. 4 ч. 1 статті 21 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Ця норма дозволяє «відтворення з метою висвітлення поточних подій засобами фотографії або кінематографії, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення творів, побачених або почутих під час перебігу таких подій, в обсязі, виправданому інформаційною метою».

Така норма досить істотно обмежує сферу вільного використання творів. Законодавство не передбачає можливості комерційного використання фотографій творів архітектури та мистецтва без дозволу авторів, що є актуальним при виробництві путівників, поштових листівок, книг або фільмів, що стосуються архітектури та мистецтва України. Для того, щоб сфотографувати для путівника чи поштової листівки кожну сучасну будівлю, споруду чи скульптуру, потрібно отримати дозвіл автора, проте відсутність будь-яких вільно доступних контактів архітекторів або їх спадкоємців робить отримання такого дозволу дуже складним, а іноді неможливим.

Отже, українське законодавство потребує внесення змін, що закріплять інститут свободи панорами на законодавчому рівні.

Законодавчою ініціативою проекту Вікімедіа Україна до Верховної Ради України подано Законопроект № 1677 Про внесення доповнень до Закону України «Про авторське право та суміжні права» (щодо свободи панорами), який передбачає внесення таких змін [49, с. 118].

2.2. Соціальні мережі та захист авторських прав на фотографічний твір на їх просторах

Законодавство України визначає авторське право як особисті немайнові права і майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані із створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва. Коло об'єктів авторського права не є вичерпним, а розвиток науки і культури створює нові середовища та форми, в яких ці об'єкти можуть існувати. Однією із сфер застосування норм авторського права є діяльність в мережі Інтернет – всесвітній інформаційній системі загального доступу, яка логічно зв'язана глобальним адресним простором та базується на Інтернет-протоколі, визначеному міжнародними стандартами.

Інколи користувачі помилково вважають поширення конфіденційної інформації в Інтернеті порушенням авторських прав. Прикладом такої помилки можуть вважатися фотохостинги: власники розміщують фотографії, на яких є зображення інших осіб, без дозволу на поширення цих зображень всіх учасників фотозйомки. Оскільки власником фотографії (а отже – носієм авторського права) є та особа, яка зробила даний фотознімок, а інші учасники в такій ситуації є носіями права на охорону свого особистого та сімейного життя, то порушується саме конфіденційність інформації.

Звичайною практикою охорони своїх авторських прав при публікації контенту в Інтернеті є додавання до твору таких позначень, як значок копірайту у вигляді літери «с» у колі, слова «copyright» («всі права захищені»), дати публікації, імені автора чи власника авторських прав (у випадку, якщо вони не збігаються) (Додаток Б). Дуже поширеним є використання ліцензій (платних або безкоштовних), водяних знаків та спеціальних команд програмування в архітектурі сайту, спрямованих на ускладнення неправомірного збереження і подальшого використання твору. Такі позначки попереджують користувача Інтернету, що подальше використання контенту у власних цілях вимагає дозволу від правовласника. Однак трапляються такі випадки, коли використання об'єктів авторського права без дозволу не тягне за собою відповідальності. Правила використання матеріалів без дозволу правовласника відрізняються у різних країнах, однак найбільш поширеними випадками є добросовісне використання (Fair Use), використання в навчальних чи дослідницьких цілях, новинах, коментарях [21, електронний ресурс].

Стрімкий розвиток техніки, а саме мобільних телефонів з камерою викликав неабиякий резонанс в суспільстві. Все популярнішим стає фотографувати щось та викладати ці фотографії в соціальні мережі для їхнього перегляду іншими людьми.

Соціальна мережа – інтернет-співтовариство користувачів, об'єднаних за будь-якою ознакою на базі одного сайту, який і називається в цьому випадку соціальною мережею. Іншими словами, соціальна мережа у всесвітній павутині будується на тих же принципах, що і в реальному світі, але відрізняється від реальних людських спільнот тим, що у функціонуванні мережі не грає ролі географічна віддаленість її учасників один від одного. Головним чинником об'єднання користувачів у соціальну мережу є яка-небудь їх спільність – фінансове становище, стать, приналежність до тієї чи іншої раси, національності, віросповідання, професії і так далі. Хоча протягом останнього десятиліття найбільш масштабні соціальні мережі, об'єднують людей котрі

просто користуються Інтернетом. Ми говоримо тут про мережі, які об'єднують людей різного віку, професій, фінансового становища, звичок і так далі. Такою є соціальна мережа в сучасному її розумінні [46, електронний ресурс].

На поточний момент найбільше користувачів налічується в Facebook. Хоча мережа трохи здала позиції в порівнянні з аналогічним періодом 2017 року. Мережу заснував Марк Цукерберг. З моменту появи вона користується підвищеним попитом, тривалий час утримується на першій позиції в рейтингу (62,18%). Pinterest займає друге місце (16,12%) і активно почав набирати популярність, в першу чергу, завдяки своїй новій можливості пошуку по картинкам. Третій рядок YouTube (8,71%) за останній рік випередив Twitter який тепер на 4-му місці (8,17%). Вибирають його за міні-блоги. Тут є акаунти у багатьох відомих людей.

Світова статистика у % відношенні на липень 2018 за gs.statcounter.com:

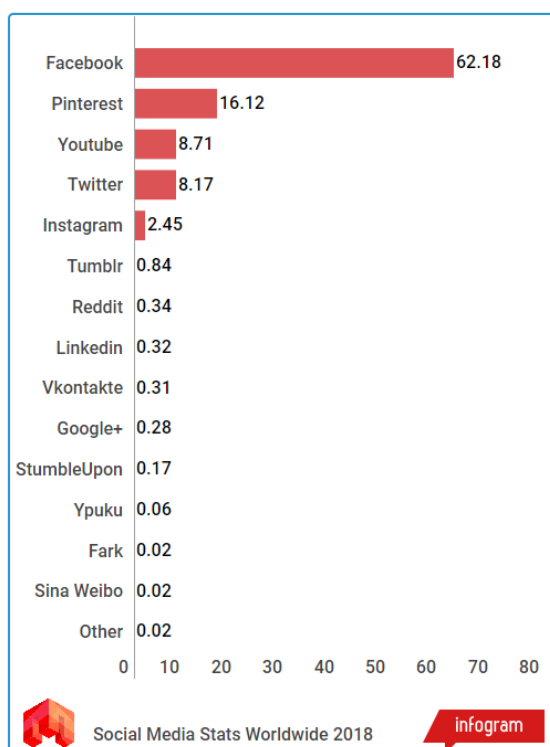

Рис. 2.1. Статистика користування соціальними мережами [59, електронний ресурс]

Розміщення фото у соціальній мережі без обмеження кола користувачів, які можуть переглядати це фото, є публічним показом фото, яке здійснює ця особа самотійно. Таким чином, використання таких фото є правомірним, адже попереднє розміщення у соціальній мережі було публічним і за згодою особи, яка своїми діями зробила таку інформацію відкритою.

Інше питання, якщо такі фото були відкриті лише для певного кола користувачів. У такому випадку публічного розповсюдження таких фото не було, а отже, використання такого фото без згоди особи є неправомірним [54, електронний ресурс].

На прикладі найпопулярніших соціальних мереж Facebook та Instagram та пошукового сервісу Google розглянемо як відбувається захист авторських прав на фотографічний твір в мережі Інтернет.

Facebook – найпопулярніша соціальна мережа у світі. Кількість її користувачів наближується до двох мільярдів. Для багатьох вона стала найзручнішим способом спілкування з близькими, замінила електронну пошту та стала головним джерелом інформації та новин.

В даний момент зберегти будь-яку фотографію, розміщену на сторінці в Facebook без згоди автора дуже просто. Власники мережі добре розуміють це і саме тому займаються розробкою способів, які зменшать «крадіжки» фотографій, які мають художнє та культурне значення.

Facebook запустив тестову версію програми захисту фотографій. Нова функція передбачає, що інші користувачі не зможуть завантажувати фотографію профілю або поділитися нею з іншими користувачами. Також інші люди не зможуть позначати користувачів в профілі людини. На Android не можна буде зробити навіть скріншот.

Соціальна мережа Facebook оголосила про пілотну програму в Індії, яка призначена для захисту користувачів, які стурбовані тим, що інші люди отримують доступ до їхнього профілю.

Нова функція «Захист фотографій» має ряд заходів безпеки, пише Techcrunch.

Зокрема, нова функція передбачає, що інші користувачі не зможуть завантажувати фотографію профілю або поділитися нею з іншими користувачами. Також інші люди не зможуть позначати користувачів в профілі людини. На Android не можна буде зробити навіть скріншот.

Компанія співпрацює з індійським ілюстратором, щоб зробити засоби контролю не тільки безпечними, але й привабливими [32, електронний ресурс].

Чи не найголовніша й точно найпопулярніша в Україні соціальна мережа, яка базується виключно на фото, — Instagram. Він використовує ідею, яку ще в середині минулого століття взяв за основу Polaroid — можливість миттєво поділитися знятою фотографією з друзями. Навіть п'ять перших літер, «insta», походять від англійського слово «instant» — миттєвий.

Хоч Instagram і задумувався як інструмент публікації фотографій, знятих на мобільний телефон, безліч професійних фотографів використовує його як платформу для демонстрації світлин, знятих професійною апаратурою, через його надзвичайну популярність. Ним користується кожна людина, яка має фронтальну камеру на своєму смартфоні. Сьогодні однотипними селфі вже нікого не здивуєш. Сторінки, які набирають мільйони підписників — справжнє фотомистецтво [14, електронний ресурс].

Instagram — це сервіс, який був запущений в 2010 році Кевіном Сістромом і Майком Крігер. У 2012 році цю соцмережу купила компанія Facebook, після чого почався її активний розвиток.

З опису в Вікіпедії слідує, що Instagram – це безкоштовний додаток для обміну фотографіями і відеозаписами з елементами соціальної мережі, що дозволяє знімати фотографії та відео, застосовувати до них фільтри, а також поширювати їх через свій сервіс і ряд інших соціальних мереж.

Instagram більш ретельно підійшов до питання захисту фотографічних творів від незаконного копіювання та використання. Політикою мережі передбачено, що користувач не має можливості скопіювати фотографію. Єдина можливість – це зробити скріншот, але на такому збереженні фотографії буде видно не лише фото, але й дані автора. Зрозуміло, що особі, яка бажає отримати чужу фотографію сторонні дані не потрібні, але скориставшись фотошопом можна видалити небажані фрагменти і таки чином отримати цілісну фотографію. В разі виявлення крадіжки фотографічного твору автор не може пред'явити претензій до мережі Instagram так, як таке порушення мало місце не з вини мережі.

Найбільш детально варто розглянути пошуковий сервіс Google. Адже саме тут розміщується найбільша кількість фотографій, при чому багато з них конвертуються із соціальних мереж. Тобто ви ділитеся фотографію у себе на сторінці в одній із соціальних мереж, а вона без вашої згоди розміщується в пошуку Google.

Google звинувачують у недотриманні авторського права, а також у зловживаннях на користь власних інтернет-ресурсів.

У дискусії стосовно дотримання авторських прав інтернет-гігант Google вже віддавна знаходиться під вогнем критики. Нині компанія хоче публічно задокументувати, якою мірою вона захищатиме авторів при порушенні їхніх авторських прав, а також яким чином боротиметься з інтернет-піратством.

Минулого року у понад п'яти мільйонах випадків Google видаляв контент, веб-сайти, веб-адреси зі своїх платформ та сервісів на підставі ймовірного порушення авторських прав. Про це йдеться в повідомленні з офіційного блогу Google, що було опубліковане наприкінці травня. Згідно з наданою інформацією, щомісяця компанія отримує близько 1,2 мільйонів запитів щодо видалення контенту через можливе порушення авторських прав. Таким чином пошуковий сервіс зреагував на численні закиди стосовно недостатніх дій компанії для попередження поширення нелегальних копій контенту в мережі.

У Google кажуть, що компанія видаляє 97 відсотків контенту, стосовно якого існують підозри про можливе порушення авторських прав. Але, на думку Кристіана Зольмеке, це призводить до того, що «відфільтровуються частково матеріали, які не повинні бути відфільтрованими» [29, електронний ресурс].

Нещодавно Google розробив Політику конфіденційності, в якій детально описано, яка інформація збирається, навіщо та як ви можете оновлювати, експортувати, видаляти свої дані й керувати ними.

Як зазначається в Політиці конфіденційності Google: «Користуючись нашими сервісами, ви можете керувати приватністю своїх даних різними способами. Наприклад, ви можете зареєструвати обліковий запис Google, щоб надсилати електронні листи, додавати фото, отримувати доречніші результати пошуку та багато іншого. Крім того, багатьма сервісами Google можна користуватися, не входячи в обліковий запис або взагалі не створюючи його, зокрема шукати інформацію в Google або дивитися відео YouTube. Ви також можете переглядати веб-сторінки конфіденційно за допомогою режиму анонімного перегляду в Chrome. У всіх наших сервісах ви можете змінювати налаштування приватності, щоб контролювати, яку інформацію ми збираємо та як її використовуємо» [40, електронний ресурс].

Нині існує суперечка Єврокомісії з Google, що не стосується нелегальних сайтів, які можна знайти через цю пошукову систему. Згідно з проголосованим Європарламентом документом, інтернет-гіганти повинні будуть ретельно контролювати, щоб контент, який з'являється на їхніх платформах, не порушував авторські права.

Європейський парламент схвалив реформування європейського законодавства про захист авторських прав. Під час голосування в середу, 12 вересня, суперечливий законопроект про авторське право підтримали 438 євродепутатів, проти проголосували 226, ще 39 парламентарів утрималися.

Нові правила, які були запропоновані Єврокомісією ще у 2016 році, передбачають розширення прав музичних виконавців, новинних ресурсів та традиційних ЗМІ у протистоянні з інтернет-гігантами, такими як Facebook, Microsoft чи Google. Перед фінальним голосуванням до проекту було внесено понад 200 поправок, зазначає агентство AFP.

Найбільші суперечки викликали дві пропозиції: стаття 11-та, яка окреслює права видавців ЗМІ і в якій закріплено, зокрема, що інтернет-платформи мають отримувати дозвіл або навіть сплачувати ЗМІ за демонстрацію їхніх новин користувачам, а також стаття 13-та, згідно з якою на інтернет-гігантів покладається відповідальність за порушення авторських прав на їхніх платформах.

Критики висловлювали побоювання, що 11-та стаття не буде дієздатною, а 13-та стаття може призвести до фільтрування контенту, що завантажується в інтернет. Контроль з боку технологічних гігантів за контентом, що з'являється на їхніх ресурсах, суперечить основному принципу інтернету - вільному обміну інформацією, стверджують критики.

Крім того, реформа передбачає відповідальність соцмереж за те, щоб контент, який завантажують користувачі, не порушував авторські права.

Перед набуттям чинності нового законодавства про захист авторських прав реформа тепер має бути схвалена Єврокомісією та Європейською Радою. У липні ЄП під час голосування відхилив зміни до законодавства про авторські права [45, електронний ресурс].

Проти суперечливого документа проголосували 318 парламентаріїв. Подальший розгляд ініціатив щодо можливостей захисту авторських прав в інтернеті очікується у вересні.

Депутати Європарламенту в четвер, 5 липня, відхилили суперечливу директиву про авторське право в інтернеті, повідомляє інформагенція АРР. Проти законопроекту проголосували 318 парламентарів, 278 законотворців виступили на його підтримку. Депутати можуть повернутися до питання захисту авторських прав в інтернеті у вересні [33, електронний ресурс].

Компанія Google запропонувала спосіб, завдяки якому можна ускладнити процедуру видалення водяного знака з фотографії й таким чином запобігти її крадіжці. Про це йдеться в блозі компанії.

Водяний знак – найбільш поширений спосіб захистити фотографію від незаконного використання. Таким чином захищаються сотні мільйонів світлин в інтернеті (Додаток Б).

Як відзначають автори блогу, нині вирізати більшість захисних елементів із зображення відносно легко. Оскільки водяні знаки найчастіше накладаються на серії фото та виглядають однаково, «пірати» розробляють програми, які обчислюють ці шаблони. Це дозволяє їм автоматично прибрати водяний знак із цілої серії зображень. Якщо водяний знак візуально складний – містить тонкі

лінії та тіні, комп'ютеру складно одразу ідентифікувати, де основне зображення на фото, а де водяний знак. Однак деяким програмам це вдається.

У Google запевняють, що якщо внести в шаблон водяного знака певні невідповідності, крадіжці свого кадру можна запобігти.

Треба зробити так, щоб елементи водяного знака розташовувалися на кожній фотографії по-різному. Google протестувала кілька варіантів урізноманітнення схеми накладання водяного знака.

Рис. 2.2. Варіанти накладання водяного знака

«Просто зміна позиції водяного знака для випадково обраного зображення не перешкодить його видаленню, так само як і зміна ступеню непрозорості. Однак ми виявили, що якщо навіть незначною мірою поміняти геометричну форму знака – дещо деформувати його при накладанні на зображення – це зробить його надійнішим. Цікаво, що досить тонкого викривлення вже достатньо для створення водяних знаків, які програма [розпізнавання] не зможе повністю ідентифікувати», – зазначили експерти з Google.

Якщо вдається до таких заходів, комп'ютерні програми «піратів» для видалення водяних знаків зі своїм завданням не впораються, тож зломисникам потрібно буде завершувати процес вручну. Видалення водяного знака з кожної фотографії у Photoshop забиратиме кілька хвилин. А це геть неефективно, коли йдеться про спробу вкрати відразу велику кількість світлин.

«Гарна особливість цього рішення полягає в тому, що його просто застосувати. Воно надійніше захистить вашу серію фото й водночас ці зміни здебільшого непомітні. Якщо для вас є прийнятним внести більше змін до зображень – сильніше перемістити водяний знак чи трансформувати більше його елементів, це посприє ще кращому його захисту», – повідомили в Google.

Нагадаємо, цього року фахівці з американської компанії Exif запустили веб-інструмент, покликаний запобігати порушенню авторського права і незаконному використанню фотографій в інтернеті за допомогою embed-вставок.

MediaSapiens також розповідав, які фото в інтернеті можна використовувати безкоштовно, за яких умов і де користувачу знайти знімки, доступні для поширення [16, електронний ресурс].

У разі незаконного, тобто без дозволу автора, використання світлин, фотограф може вимагати матеріального відшкодування за незаконну публікацію, виплати моральної шкоди, припинення порушення (наприклад, якщо фотографію використовує певний веб-сайт, можна вимагати прибрати її звідти). Крім того, фотограф може вимагати вказати своє ім'я на його світлині, пояснює юрист Центру демократії та верховенства права Аліна Правдиченко [17, електронний ресурс].

Питанням присвяченим злочинності в мережі Інтернет було розглянуто рядом оксфордських вчених. Наприклад, Ian Walden, у своїй книзі «Computer

Crimes and Digital investigation» виділяє ряд дефініції, котрими йменуються дані види порушень. Наприклад: «computer crime, computer-related crime, cybercrime, Internet crime, hi-tech crime, e-crime». Надалі, у своїй праці автор використовує термін «e-crime». Що ж стосується класифікації, то його позиція дещо схожа з думкою О. Штефан. Він розділяє посягання на авторські права у двох аспектах: прямому – тобто протиправні дії, що безпосередньо спрямовані на нехтування авторськими правами автора та опосередкованому-створення сприятливих, як правило технічних умов для порушення авторських прав.

Відомий американський експерт у сфері комп'ютерних злочинів Dohn Parker у своїй книзі «Fighting Computer Crime: A New Framework for Protecting Information» виділяє наступну класифікацію порушень: «computer crime, cybercrime, computer-assisted crimes, computer-focused crimes». Порушення у сфері авторського права він відносить до «computer-assisted crimes».

Таким чином, можна стверджувати, що між прямим та непрямим порушеннями авторського права існують дві принципові відмінності, які дозволяють ефективно застосовувати той чи інший спосіб правового захисту і відповідно притягувати до того чи іншого види юридичної відповідальності. Перша відмінність полягає в тому, що до різних суб'єктів, які посягають на авторське право або порушують їх застосовуються різні способи цивільноправового захисту.

За наявності прямого порушення авторського права цивільно-правовий захист спрямовується безпосередньо на тих осіб, які безпосередньо здійснюють неправомірне використання, у тому числі й розповсюдження, об'єктів авторського права. При непрямому порушенні — способи цивільно-правового захисту застосовуються до осіб, які створюють технічні або інші умови для скоєння прямого порушення. До осіб, які створюють умови для прямого порушення авторського права не можуть застосовуватись ті ж самі способи

цивільно-правового захисту, а відповідно й ступінь відповідальності, що застосовуються до осіб, які вчиняють пряме порушення зазначених прав.

Друга відмінність між зазначеними групами полягає у психологічному ставленні особи до своїх дій, спрямованих на порушення авторського права. Правопорушення завжди є результатом неправомірних дій особи-правопорушника.

Як свідчить світова практика, для створення ефективного механізму боротьби з порушеннями авторських прав в мережі Інтернет, необхідною умовою створення є наявність законодавчого підґрунтя в даній сфері [30, с. 119].

2.3. Засоби масової інформації як один із найбільших користувачів фотографічними творами

Фотографія дедалі більше стає засобом розповсюдження інформації серед всіх верств населення: друзів, колег, громади, жителів країни, людства в цілому. Одним із найактивніших користувачів фотографічного твору є засоби масової інформації (далі – ЗМІ), які за допомогою фотографій доносять до великого кола людей певну інформацію з конкретними цілями. Але багато ЗМІ забувають про юридичну сторону питання використання фотографічних творів як об’єктів інтелектуальної власності.

До 1880 року типографське обладнання не дозволяло друкувати світлини в газетах. Вихід було знайдено такий: художники малювали гравюри за фотографіями, їх і друкували в газетах. Саме так у британських газетах з’явилися згадані вище фотографії Роджера Фентона з Кримської війни.

Оригінальні ж фотографії демонструвалися на виставках, які були дуже популярними серед відвідувачів.

Перша репродукція новинної фотографії вийшла друком у нью-йоркській газеті The Daily Graphic 4 березня 1880 року, а з 1887 року завдяки вдосконаленню поліграфічного обладнання ця технологія стає повсюдною.

В 1920-х роках редактори газет у різних частинах світу майже одночасно дійшли думки, що за допомогою фотографій можна розповідати цілі журналістські історії. У Європі і США почали з'являтися журнали, в яких більше місця виділялося фотографіям.

Тепер неможливо уявити друковане або електронне видання без фотографій, і якщо один знімок найчастіше виконує суто ілюстративну функцію, то фоторепортаж у газеті (журналі) або галерея на сайті може візуально розказати про подію, ситуацію або проблему. Основними постачальниками фото для медіа нині є фотослужби новинних агентств і фотостоки [14, електронний ресурс].

Найбільшою проблемою, на якій акцентували увагу фоторепортери, був захист авторських прав. Лише в Сполучених Штатах, починаючи з початку 50-х років минулого століття, повага до авторського права визначалася законодавчо. В Європі в кінці 50-х років народився рух, що об'єднав молодих фотографів, метою якого була спроба змінити ситуацію і встановити нові правила поширення фотографій на ринку [53, с. 25].

Використання фотографічних творів в ЗМІ регулюється Законами України «Про авторське право та суміжні права», «Про друковані засоби масової інформації», а також Цивільним кодексом України. Зокрема, Закон «Про друковані ЗМІ» закріплює принцип недопущення зловживань свободою масової інформації, вводить заборону на публікування фотографій, що містять

сцени насильства та жорстокості, фотографій порнографічного характеру. Цивільне ж законодавство регулює два аспекти використання фотографій. Перший пов'язаний з правовою охороною інтересів фізичної особи, яка зображена на фотографіях та в інших художніх творах, а другий аспект полягає у встановленні правового режиму використання фотографії як результату інтелектуальної діяльності та забезпечення інтересів автора [3, ст.308].

Цивільний кодекс України фотографічний твір і твір, одержаний способами, аналогічними фотографії, відносить до об'єктів авторського права (ст.433 ЦК). Із цього випливає, що при використанні фотографій в ЗМІ необхідно дотримуватись вимог законодавства, не порушуючи прав автора. Законодавство України право бути сфотографованим відносить до особистих прав людини, тому фотографувати людину без її дозволу не можна. За загальним правилом, що випливає зі статті 440 ЦК України, лише автор може на свій розсуд дозволяти або забороняти іншим особам використовувати результати інтелектуальної власності. При цьому відсутність такої заборони не вважається дозволом.

Фотографічний твір є одним із найпопулярніших засобів поширення інформації в суспільстві і як об'єкт інтелектуальної власності він захищається законом. ЗМІ не є виключенням, які мають дотримуватись законодавства та не порушувати авторських прав на фотографічний твір.

Першочергово виключне право на фотографічний твір (тобто право використовувати його на свій розсуд будь-яким способом, що не суперечить закону) належить його автору, однак в подальшому він може розпоряджатися даним правом, передавши його іншій особі (наприклад, шляхом відчуження виключного права), але зберігши за собою такі особисті немайнові права, як право авторства, право автора на ім'я та інші (оскільки вказані права нерозривно пов'язані з особистістю автора, вони не можуть бути відчужені ним). В деяких випадках, встановлених ЦК України та Законами, власником

виключного права на фотографічний твір може визнаватися не сам автор, а інша особа (наприклад, роботодавець автора - щодо службового твору, створеного автором у зв'язку з виконанням трудового договору).

Таким чином, при опублікуванні фотографічного твору в ЗМІ редакціям варто дотримуватися вимог, що стосуються як виключного права на фотографічний твір (полягають в тому що його опублікування в більшості випадків можливе тільки за згодою автора), так і авторського права (ці вимоги стосується головним чином необхідності вказати автора зображення).

За загальним правилом фотографії, на яких зображено фізичну особу, можуть бути публічно показані, відтворені, розповсюджені лише за згодою цієї особи (ст.308 Цивільного кодексу).

Водночас, частина 3 ст. 308 Цивільного кодексу передбачає можливість розповсюдження фото і без згоди фізичної особи. Таке розповсюдження має бути викликано необхідністю захисту її інтересів або інтересів інших осіб. Перший випадок може бути проілюстрований прикладом, коли публікується фото зниклої дитини, яку розшукують батьки. Другий випадок може полягати у розповсюдженні фото злочинця, який перебуває у розшуку. В обох ситуаціях журналіст може використати фото з соціальних мереж. Слід зазначити, що захист інтересів інших осіб може мати місце й у випадках, коли журналіст готує матеріал про корупційні схеми чиновників, адже такий матеріал спрямований на захист платників податків та громадськості загалом. Врешті, використання будь-якої інформації, що посягає на приватність особи має бути виправдана переважаючим публічним інтересом.

При цьому, для уникнення неправомірного втручання у приватне життя особи, журналістам варто утриматись від публікації відверто особистих фотографій, якщо тільки це безпосередньо не стосується питання публічного

інтересу, яке не має ототожнюватись зі звичайною цікавістю чи жагою до сенсацій.

Щодо використання інформації, яка розміщується особою у соціальній мережі (наприклад, пости у facebook), ЗМІ можуть цитувати її у своїх матеріалах, але із обов'язковим зазначенням автора [54, електронний ресурс].

Тим не менш, на практиці нерідко виникають суперечливі ситуації, пов'язані з розміщенням фотографічного твору в засобах масової інформації і захистом виключного авторського права. В ст. 432 ЦК України визначені способи захисту порушеного права інтелектуальної власності судом, в числі яких, заявлення вимог про припинення неправомірних дій, відшкодування збитків, публікації відомостей про порушення права інтелектуальної власності і рішення суду про допущення таких порушень та інші.

Одним із прикладів того, як відбувається захист авторських прав в суді є справа фотографа Віталія Данильченка проти газети «Нова Каховка» про захист авторського права, яка була розглянута 6 лютого Новокаховським міським судом Херсонської області. За неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності (двох фотографій) газета має сплатити Віталію Данильченку грошову компенсацію в розмірі 10 мінімальних зарплат у сумі 10730 грн. Також «Нова Каховка» повинна надрукувати в найближчому номері газети відомості про те, що: «Видавцем газети Нова Каховка було порушено авторське право фотографа Віталія Данильченка. Без його дозволу в газеті було опубліковано фотографії із фоторепортажу “Без шансів. ‘Енергія’ громить ‘Кристалл’ на своєму полі” та фоторепортажу “Масова загибель риби в Новій Каховці”», а також зміст судового рішення.

Приводом до позову Віталія Данильченка стала публікація в газеті «Нова Каховка» № 31 (1042) від 27 липня 2011 року двох фотографій Віталія Данильченка без зазначення авторства.

Віталій Данильченко просив суд стягнути з «Нової Каховки» компенсацію в розмірі 20 мінімальних зарплат та зобов'язати газету надрукувати інформацію про порушення його прав на першій сторінці найближчого номера. Суд задовольнив ці вимоги частково: розмір компенсації зменшив до 10 мінімальних зарплат (мінімальний для такої категорії справ), а повідомлення газета не мусить друкувати на першій шпальті, оскільки опублікування має відбуватися у такий же спосіб, як і порушення (тобто на четвертій або п'ятій сторінках).

При цьому суд не взяв до уваги доводів газети про відсутність у Віталія Данильченка відповідних документів, що засвідчують його авторські права на вказані фотографії, оскільки авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення і не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше його оформлення [51, електронний ресурс].

Ознайомлення з цією судовою справою доводить, що можливість захистити авторські права на фотографічний твір в Україні реальна і фотографи мають право відстоювати порушені права.

Найчастіше при опублікуванні в ЗМІ фотографічного твору з порушенням виключного права, правоволоділець заявляє вимогу про стягнення компенсації у твердій грошовій сумі. Редакції ЗМІ, в свою чергу, намагаються захистити свої права в суді. Найбільш поширені аргументи такі, які використовують редакції:

1. фотографічний твір не є результатом творчої праці, а тому не підлягає правовій охороні;
2. фотографічний твір носить виключно інформаційний, новинний характер;
3. фотографічний твір використано в якості цитати.

Але останнім часом суди досить критично відносяться до будь-якого із зазначених аргументів тому, що стосовно них виникають суперечки щодо їх доцільності, правильності та точності з правової точки зору.

Однак, практика, що склалася із рішень суду щодо використання фотографічних творів в ЗМІ дає змогу сформулювати наступні постулати:

1. охороні підлягає будь-яка фотографія, якщо не доведено, що вона отримана не в результаті творчої діяльності (при цьому ознак, що свідчать про відсутність у фотографії творчого характеру, не сформульовано);
2. фотографія, отримана в результаті творчої діяльності автора, не може розглядатися як повідомлення про події і факти, що мають виключно інформаційний характер;
3. використання фотографії в якості ілюстрації до тексту є саме ілюструванням, а не цитуванням. Вільне ж використання творів в якості ілюстрацій дозволяється лише в матеріалах навчального характеру.

Даний підхід свідчить про те, що можливості редакцій ЗМІ використовувати фотографії в процесі створення інформаційного продукту обмежені. У більшості випадків редакції ЗМІ повинні отримувати згоду власника авторських прав на розміщення фотографічного твору, а також вказувати автора твору. Використання фотографічного твору в засобах масової інформації є одним із найгостріших питань, яке повинно підніматися та обговорюватися серед законодавців з подальшим вирішенням у вигляді внесення змін до законів щодо регулювання цього питання на законодавчому рівні.

Висновки до розділу 2. Підсумовуючи результати проведеного вище дослідження фотографічного твору як об'єкта авторського права, можна зробити такі висновки:

1. Виникнення фотографії має велику історію і вона пройшла довгий етап формування, щоб мати якісний, чіткий та легкий у створенні вигляд. Незважаючи на те, що зробити фотографію здається легко, але це кропітка робота фотографа, який хоче бачити свою фотографію справжнім об'єктом мистецтва. Саме тому законодавці різних країн світу підняли питання закріплення фотографічного твору як об'єкта авторського права. Фотографічний твір як об'єкт права інтелектуальної власності зазначається в основних Законах України, але при цьому самого визначення поняття немає. Важливо розуміти, що права автора на фотографічний твір тотожні як із іншими об'єктами авторського права. Саме тому на законодавчому рівні захист прав відбувається узагальнено. На міжнародному рівні це питання регулюється набагато краще та детальніше, адже прийнято велику кількість міжнародних договорів, в тому числі ратифікованих Україною.

2. Соціальні мережі мають неабиякий вплив на своїх користувачів. Факт порушення авторських прав на фотографічний твір в наш час в мережі Інтернет є досить поширеним явищем. Соціальні мережі всебічно намагаються створити умови сприятливі для уникнення крадіжок фотографічних творів. Але способи захисту фотографічного твору, які полягають у нанесенні водяного знаку чи знаку «копірайт» на фотографію не завжди є ефективними. Сучасні технології дозволяють прибрати будь-яке нанесення на фотографію, тим самим порушивши право власності автора на свій твір.

3. Вплив засобів масової інформації на суспільство є досить неоднозначним тому, що як показують дослідження, вони мають тенденцію поширювати не лише правдиву інформацію. Важливим фактором розповсюдження інформації ЗМІ є законність отримання та публікації фотографічних творів. Досить часто ЗМІ не вказують авторів та не роблять посилань на роботи, тим самим порушуючи авторські права. На законодавчому рівні питання використання фотографічного твору в ЗМІ не закріплено.

РОЗДІЛ 3

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ФОТОГРАФІЧНОГО ТВОРУ ТА СПОСОБИ ЇХ ЗАХИСТУ

3.1. Види порушень авторського права на фотографічний твір

Порушення авторських та суміжних прав може відбуватися як у рамках договору, укладеного між правовласником і правонабувачем (користувачем), так і в разі позадоговірного використання твору, коли відсутня згода правовласника і не сплачено відповідну винагороду.

Порушником авторських і суміжних прав є фізична або юридична особа, яка не виконує вимог Закону України „Про авторське право і суміжні права”, Цивільного кодексу України та інших законодавчих актів.

Відповідно до ст. 50 Закону порушеннями авторського права і (або) суміжного прав, що дає підстави до судового захисту, є:

а) вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав;

б) піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав;

в) плагіат;

г) ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право і (або) суміжні права, примірників творів;

д) вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав;

е) будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права і (або) суміжних прав, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу;

є) підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління;

ж) розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, з яких без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі.

Стосовно фотографічних творів як об'єктів авторського права найбільш розповсюдженими порушеннями є плагіат та піратство.

Плагіатом фотографічних творів є оприлюднення (опублікування) чужого фотографічного твору, повністю або частково, під іменем особи, яка не є автором цього твору.

Як слушно зауважує О.Штефан, поняття „оприлюднення” є більш широким і таким, що поглинає собою поняття «опублікування» [stefan, с. 22]. Законодавством визначено, що опублікуванням твору є випуск за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав

виготовлених поліграфічними, електронними або іншими способами примірників твору.

Піратство розглядається як опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення та розповсюдження контрафактних примірників фотографічних творів.

Стаття 51 Закону передбачає, що захист авторського права і суміжних прав може здійснюватися в адміністративному, цивільному і кримінальному порядку.

Найбільш ефективними є цивільно-правові способи захисту авторських і суміжних прав.

Оскільки авторсько-правові відносини є цивільними правовідносинами, то вони підпорядковуються як загальним, так спеціальним положенням цивільного права.

Зокрема, захист авторських прав здійснюється відповідно до ст. 6 Цивільного кодексу України шляхом: визначення цих прав; відновлення становища, яке існувало до порушення права, і припинення дій, які порушують право; присудження до виконання обов'язку в натурі; компенсації моральної шкоди; припинення або зміни правовідношення; стягнення з особи, яка порушила право, завданих збитків, а у випадках, передбачених законом або договором, - неустойки (штрафу, пені), а також іншими засобами, передбаченими законом.

Відповідно до цих засобів ст. 53 Закону передбачають аналогічні способи захисту авторських і суміжних прав. Зокрема Законом передбачається поновлення порушених прав шляхом відповідних виправлень, публікацій у пресі про допущення порушення або іншим способом, заборони та припинення використання твору.

Крім того, передбачається вилучення і конфіскація контрафактних примірників творів.

Більше того, суд може постановити рішення про знищення або відчуження всіх примірників творів, щодо яких встановлено, що вони були виготовлені або розповсюджені з порушенням прав авторів.

Підлягають також знищенню або відчуженню фотонегативи та інші подібні предмети, за допомогою яких відтворюються примірники твору. Це також стосується матеріалів і обладнання, які застосовуються для їх відтворення [55, електронний ресурс].

3.2. Способи захисту авторських прав на фотографічні твори у цифровому середовищі

У сучасному інформаційному суспільстві авторські права набувають істотного значення у сфері правового регулювання відносин щодо використання результатів творчої діяльності. Технічний прогрес сприяє появі нових об'єктів авторського права, невідомих до цього способів використання цих об'єктів, і що не менш важливо створює широкий спектр можливостей для порушень авторських прав, вимагаючи пошуку нових засобів правового вирішення таких проблем.

Принципово важливим кроком на шляху практичної реалізації охорони авторських прав у цифровому середовищі було прийняття в 1996 році Договору ВОІВ з авторського права (далі — Договір) та подальше приєднання до нього України у 2002 році [2, електронний ресурс].

У процесі обговорення і прийняття Договору найбільші дискусії викликала саме проблема захисту авторських прав на об'єкти авторського права відтворені у цифровому середовищі, і перш за все у мережі Інтернет, оскільки значна кількість країн-учасників ВОІВ відмовлялася вважати розміщене в мережі Інтернет ефемерно-невідчутне зображення твору в цифровому форматі саме відтворенням в розумінні положень Бернської конвенції. В остаточному підсумку, країни-учасники Договору прийняли узгоджену заяву щодо ст. 1 Договору: «Право на відтворення, як воно визначено ст. 9 Бернської конвенції, і винятки, що допускаються відносно цього права, повністю застосовуються у цифровому середовищі і, зокрема, щодо використання творів у цифровій формі. Зрозуміло, що зберігання твору, що охороняється у цифровій формі в електронному засобі є відтворенням в контексті ст. 9 Бернської конвенції».

Таким чином, в Україні після приєднання в 2002 році до Договору, правова охорона авторських прав на цифрові фотографічні твори не відрізняється від правової охорони звичайних творів мистецтва.

З появою цифрового формату для фотографів відслідковування використання своїх творів стає все більш проблематичним. Відповідно і здійснення захисту авторських прав у цифровому середовищі має певні особливості.

І тому виникає завжди складність фотографа у доведенні свого авторства на фотографічний твір. Адже при встановленні в суді авторських прав на оспорюване твір потрібно саме довести, хто є власником майнових та/або немайнових прав на фотозображенні.

При цьому насамперед слід говорити про дії, які автор (фотограф) приймає у межах такого способу захисту своїх авторських прав, як самозахист.

Простіше довести своє авторство тим фотографам, чії роботи під їхніми іменами були вперше оприлюднені в періодичних ЗМІ, альбомів, книгах, описані в каталогах виставок. Особливо в той час, коли ще цифрової фототехніки не було, доказом авторських прав на фотографію слугувало відзнята фотоплівка. Негативи знімків фотографи та фотохудожники, які працюють в ЗМІ, або є членами творчих спілок, зберігали у своїх архівах роками, залишаючи у спадок нащадкам [36, с. 131].

Достатньо було пред'явити друкований оригінал видання з фотознімком, а також негатив, і більше ніяких доказів суду, як правило, не потрібно. Складніше з розміщенням фотографій в Інтернеті.

Однак, якщо фотограф користується сучасної професійної цифрової фототехніки, а не разовою «мільницею», він в цілях захисту своїх авторських прав може включати опцію автоматичного запису свого імені в EXIF, зберігаючи RAW-негативи в архіві фотоапарата. Досвідчені фотографи знають, що для доказу своїх авторських прав на те чи інше фото достатньо пред'явити судді фотоапарат, яким було зроблено знімок. Бажано також берегти саму фотокамеру від втрати і зберігати документи на неї.

Тут же застосовуються і такі загальні способи захисту авторських прав, як: роздруківка фотографій у великому форматі - експертиза може визначити приблизний час друку, а відповідно - встановити часовий пріоритет - пріоритет володіння фотографією в певний період; нотаріальне посвідчення; запис файлів на одноразовий финалізований диск; реєстрація авторських прав в організації по колективному управлінню авторськими правами; публікація фотографій в періодичних та/або інших виданнях та ін.

Як вже вище зазначалося, авторське право на фотографічні твори (як і на інші) виникає з моменту створення і не вимагається дотримання будь-яких формальностей, наприклад державної реєстрації. Однак багато юристів, а також

і самі автори твору на своєму досвіді переконалися в тому, що, хоча реєстрація і не є обов'язковим, але може стати основним доказом авторського права. Це особливо стосується авторів, які на постійній основі створюють твори, а також реалізують своє виключне право використання твору, прагнучи отримувати вигоду - авторська винагорода. До таких осіб, зокрема, належать, відомі автори літературних творів, які видають і тиражують свої літературні твори, творці комп'ютерних ігор, програм для ЕОМ, баз даних і, природно, професійні фотографи, для яких фотографування є постійною діяльністю, швидше за все підприємницької.

Це категоріям суб'єктів яким, треба пам'ятати про добровільну процедуру реєстрації авторських прав, а також про депонування творів (у тому числі про електронний депонування). Тим самим, по суті, фіксуєте сам твір, дату його створення і авторство на нього. Депонування особливо корисно перед тим, як автор має намір відправити свій твір для видання, коригування або іншим способом надати можливість знайомитися з ним конкретним особам і тим більше необмеженому колу осіб.

Ще одним способом фіксації прав на твір є нотаріальне посвідчення, що є самим універсальним і з формально-правової точки зору безперечним способом фіксації. При пред'явленні документа нотаріус робить посвідчувальний напис на документі і ставить гербову печатку. Таким чином, можна достовірно зафіксувати зміст твору, дату, коли твір вже існувало в об'єктивній формі, та особу, яка подала документ для посвідчення.

Отже, як зауважують науковці, проблема полягає, перш за все, в тому, що цифровий фотографічний твір, на відміну від традиційного аналогового, можна відтворювати безкінечно, не змінюючи при цьому якості друку. А отже, жоден експерт не зможе відрізнити оригінал цифрової фотографії від її копії. Таким чином, основною проблемою під час захисту прав на фотографічні твори є проблема доведення авторства і факту несанкціонованого використання твору.

Перш за все, складність такого полягає в тому, що фотографія зберігається в цифровому середовищі скоріше в нематеріальній (виртуальній), ніж у матеріальній формі. Тому, при зміні частини цифрового коду в оригінальному файлі фотографії, або перекодуванні оригінального файлу фотографії в інший формат, складно довести права автора. Ситуація також ускладнюється тим, що на даний час зростає кількість програмних продуктів, які дозволяють значно змінювати код оригінального файлу фотографії.

У результаті, для ідентифікації автора цифрової фотографії, в ряді випадків потрібне проведення спеціальної експертизи на предмет порівняння файлів і надання висновку про те, який файл фотографії є оригінальним, та те, що несанкціоноване використання фотографії зроблене шляхом модифікації цифрового коду оригінального файлу.

Крім цього, у мережі Інтернет значно складніше встановити порушника авторських прав, оскільки в процесі неправомірного розміщення фотографії в мережі Інтернет фігурують кілька осіб, серед яких власник доменного імені, власник сайту (який може бути іншою особою, ніж власник доменного імені), власник хост-сервера, провайдер послуг зв'язку мережі Інтернет. Відповідно, в мережі Інтернет порушника прав автора ідентифікувати більш складно у порівнянні з порушенням авторських прав на фотографії в друкованих виданнях.

На даний момент існує ряд засобів попереднього захисту авторських прав на цифрові фотографії.

При цьому можливо виділити наступні найбільш розповсюджені «технічні» засоби:

— файл з фотографією доповнюється текстом з попередженням про наявність авторських прав на фотографію і заборону її використання без дозволу автора, а також зазначенням контактної інформації автора.

— фотографії розміщуються у мережі Інтернет у вигляді урізаних прев'ю-файлів, з яких неможливо зробити якісні копії, а збільшення розмірності має наслідком значну втрату якості. При цьому прев'ю-файли фотографій автора розміщуються на кількох сайтах-фотобанках для підтвердження пріоритету автора.

— багато авторів вважають за краще зберігати фотографії у вигляді файлів формату RAW, при цьому у файл безпосередньо записується інформація з матриці камери без модифікації, а також вноситься додаткова інформація про ідентифікацію камери та умови зйомки, з зазначенням даних про автора (поле, власник, автор тощо). Прихильники даного методу вважають, що його використання легко дозволить довести авторство фотографа на свій твір, оскільки при конвертуванні файлу з формату RAW видаляється надлишкова інформація. таким чином, базовий файл з фотозйомки залишається лише у автора фотографічного твору.

— у файл з фотографією вносяться «водяні знаки» автора (Photo Watermarker) за допомогою спеціальних програм. Вони приєднуються до фотографічного твору, містять інформацію про автора та власника прав і зберігаються навіть після друку та сканування знімка. Проте, використання даного способу є дещо витратним: для впровадження цих знаків необхідно сплатити фірмі Digimarc.

Окрім вищезазначеного, до юридичних засобів захисту прав автора належать:

— реєстрація авторських прав на фотографії в Державне підприємство «Українське агентство з авторських і суміжних прав».

— виготовлення оригінальних фотографій автора на фотопапері. За необхідності, експертиза може визначити приблизний час виготовлення фотографій і відповідно встановити пріоритет автора та наявність у нього авторських прав.

Більшу частину контенту в Мережі можна використовувати на заздалегідь визначених умовах. Ці умови прописані в ліцензії – договорі на використання контенту. Цей договір відкритий, його не потрібно укладати і підписувати з двох сторін. Ви просто вивчаєте умови ліцензії і дотримуєтеся їх, коли використовуєте зображення та інші мультимедійні об’єкти.

На сьогодні набула популярності ліберальна концепція захисту творчості – «copyleft». Він вбачається як юридична модель права, за якої відбувається збереження автором за собою немайнових прав. Ліцензії «copyleft» є домовленістю між автором та користувачем, згідно з якою автор передає користувачеві всі або більшу частину майнових прав, враховуючи право на копіювання, внесення змін, використання для будь-яких потреб без вимоги оплати на використання твору як такого.

Така концепція втілилась у життя в проєкті Creative Commons. Creative Commons – некомерційна організація, заснована в США в 2001 році Лоуренсом Лессінгом, Хелом Абельсоном та Еріком Елдредом. Це організація, яка створила безкоштовні для використання типові договори – йдеться про вільні публічні ліцензії, за допомогою яких автори й інші суб’єкти авторських прав ожуть розповсюджувати свої твори ширше та вільніше, а користувачі контенту простіше та легше – користуватись цими творами.

Зміст будь-якої ліцензії Creative Commons обов'язково повинен включати обмеження щодо використання твору. Існує чотири елементи, узагальнено їх можна назвати набором прав, які надаються ліцензіату. Саме за допомогою комбінацій цих елементів конструюється ліцензія Creative Commons. Автори самостійно обирають групи умов, які вони хочуть встановити щодо використання свого твору [35, с. 121-123].

Умови ліцензії можуть бути розміщені на сайті, звідки ви берете контент. Наприклад, в ЗМІ часто пишуть: «При копіюванні матеріалів гіперпосилання на даний ресурс обов'язковий». В такому випадку ви маєте право скопіювати текст, якщо доповните його активним посиланням на сайт-джерело.

Ось список ліцензій, які використовуються для позначення авторських прав і умов використання текстів, відео, фото та музики:

- CC (Creative Commons) – для будь-якого контенту, включаючи програмне забезпечення.
- GNU FDL (Free Documentation License) – для документів, енциклопедій, словників.
- DSL (Design Science License) – для будь-якого контенту, включаючи програмне забезпечення. Її майже перестали використовувати з появою Creative Commons.
- Free Art License (License Art Libre) – для будь-яких художніх творів.

Creative Commons – найпопулярніша ліцензія. Їй часто користуються фотографи і дизайнери, письменники і програмісти. Є кілька підвидів ліцензії з різним набором умов: наприклад, посилатися на автора, використовувати твір тільки в незмінному вигляді або тільки на некомерційних умовах і інше. Сама

відповідна ліцензія – CC0, тобто твір повністю очищено від авторських прав [10, електронний ресурс].

Цивільно-правова охорона фотографічного твору важливе питання, яке неодноразово обговорювалось серед вчених та законодавців. Як зазначалося раніше, фотографічний твір як об'єкт права інтелектуальної власності згадується лише в окремих статтях Цивільного кодексу та законів України. Також не варто забувати і про міжнародні договори, в яких фотографічний твір має більш детальне закріплення.

Існує дві форми захисту права інтелектуальної власності:

- юрисдикційна;
- неюрисдикційна.

У разі неюрисдикційної форми захисту особа, права якої порушено, самотійно здійснює дії із захисту своїх прав без залучення державних органів. Такими діями може бути, наприклад, повідомлення порушника про скоєне ним правопорушення з пропозицією вирішення спору шляхом переговорів.

Неюрисдикційна форма захисту є дешевшою, однак, менш ефективною, ніж юрисдикційна. Як показує багаторічний досвід нашої компанії, часто, слідом за повідомленням порушника про правопорушення, правовласник, права якого порушуються, змушений подавати позов до суду в результаті ігнорування правопорушником повідомлення про порушення ним прав.

Ефективний захист прав інтелектуальної власності може забезпечити кваліфікована допомога професіоналів.

Згідно з Цивільним кодексом України (п. 2 ст. 432) можливі наступні способи захисту прав інтелектуальної власності судом:

- вживання негайних заходів щодо попередження порушення права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів;
- призупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорту чи експорту яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності;
- вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності;
- вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, що використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності;
- застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення;
- опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення про таке порушення.

З розвитком людства, цифрових технологій та популяризацією фотографії, окремих статей стає замало для чіткого регулювання та повноцінної охорони авторських прав на фотографічний твір [38, електронний ресурс].

В зв'язку з цим, вважаємо за необхідне прийняти Закон України, який детально розкриє всі питання, що стосуються поняття фотографічного твору як об'єкта інтелектуальної власності та способу закріплення і захисту авторських прав на нього. На основі дослідження Законів України, що стосується авторських прав та інтелектуальної власності в цілому, було розроблено проект Закону України «Про охорону прав на фотографічний твір», який наведено в Додатку Г.

Висновки до розділу 3. Технічний прогрес сприяє появі нових об'єктів авторського права, невідомих до цього способів використання цих об'єктів, і що не менш важливо створює широкий спектр можливостей для порушень авторських прав, вимагаючи пошуку нових засобів правового вирішення таких проблем. Стосовно фотографічних творів як об'єктів авторського права найбільш розповсюдженими порушеннями є плагіат та піратство.

Порушення авторських та суміжних прав може відбуватися як у рамках договору, укладеного між правовласником і правонабувачем (користувачем), так і в разі позадоговірного використання твору, коли відсутня згода правовласника і не сплачено відповідну винагороду.

У дослідженні автором було встановлено, що право на захист авторських прав виступає як одне з наданих управомоченій особі правомочностей. Захист авторських прав реалізується у встановленому законом порядку, тобто шляхом використання установленної форми, засобів і способів. Форми захисту варто класифікувати як юрисдикційні і неюрисдикційні.

Способами захисту є закріплені законом матеріально-правові міри примусового характеру, за допомогою яких проводиться відновлення (визнання) порушених (оспорюваних) прав і вплив на правопорушника.

Оскільки в Україні, на жаль, є неможливим нотаріальне засвідчення фотографій, ряд юристів пропонує такий спосіб доказу наявності авторських прав (пріоритету створення фотографії), як відправка фотографій поштовим листом. У результаті цього, на конверті який містить фотографію буде поштовий штемпель з датою відправки. Однак такий доказ пріоритету автора є спірним і дещо ненадійним, оскільки досить рідко конверти ідеально заклеєні і скріплені штампом, а тому порушник у судовому розгляді може заперечити, що конверт був розкритий і фотографії були замінені.

Наразі при наявності достатнього комплексу нормативних актів у сфері здійснення і захисту авторських прав існує ряд невирішених проблем, оскільки відсутній найважливіший важіль у механізмі застосування нормативного матеріалу – чітке представлення про зміст наданих автору прав і про можливості їхньої реалізації і захисту.

ВИСНОВКИ

Фотографія як результат застосування цифрових технологій на сьогоднішній день вважається одним із найпопулярніших видів зображення та відтворення, що використовується в найрізноманітніших сферах життя. Тому важливим питанням постає яке місце фотографія займає серед об'єктів авторського права та яким чином здійснюється його охорона. За рахунок популяризації фотографічного твору як об'єкта авторського права, дослідженню та вивченню цього питання приділяють велику увагу.

Виконане дослідження дає підстави зробити наступні висновки:

Протягом тривалого часу фотографія не мала статусу об'єкта інтелектуальної власності через те, що процес фотографування вважався лише механічним і таким, що не мав творчого характеру. Тому відсутньою була правова охорона даного об'єкту як на національному, так і на міжнародному рівні.

Вперше фотографія набула статусу об'єкту охорони міжнародного авторського права в Бернській конвенції про охорону літературних та художніх творів, що свідчить про важкість прийняття світовим суспільством творчого характеру фотографічних творів.

У свою чергу, прийнятий міжнародний договір став основою для подальшої уніфікації і гармонізації охорони фотографії в міжнародному авторському праві.

Сучасне універсальне закріплення правового регулювання формально залишилось на початковому рівні. Про це свідчить ситуація, яка склалася довкола авторської охорони на фотографічні твори.

Положення Цивільного кодексу України стосовно фотографічних творів збігаються з положеннями Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів (ст. 2), яким зазначено, що термін «літературні та художні твори» охоплює усі твори у сфері літератури, науки та мистецтва, яким би способом і в якій формі вони не були б виконані, такі як... фотографічні твори, до яких прирівнюються твори, виконані способом, подібним фотографії...» Таким чином, фотографічні твори є охоронним об'єктом як твори мистецтва.

Як об'єкт авторських правовідносин у сфері фотографічного мистецтва виступають фотографічні твори та твори, виконані подібними до фотографії способами. Автор вважає, що логічно вірним буде закріплення в Законі України «Про авторське право і суміжні права» поняття терміна «фотографічний твір», оскільки в ст.1 дійсного закону дано визначення термінів ряду видів творів. Відсутність даного поняття не дає можливості правильного його тлумачення. Як таке варто дати юридичне визначення фотографічного твору – оригінальний авторський твір, що відображений (зафіксований) із застосуванням аналогових фотографічних технологій (фотохімічних процесів) на матеріальному носії з нанесеним на нього світлочутливим шаром, із застосуванням цифрових фотографічних технологій на матеріальному носії чи в електронній цифровій формі, або із застосуванням лазерних технологій у вигляді об'ємного тримірного зображення, котрий є результатом незвичайного бачення і розуміння його автором будь-яких ситуацій, подій і явищ, цікавих для відображення, який скомпонував їх зображення, концептуально поєднав у творі об'єкти та (або) явища матеріального світу, їх стан, у динаміці або статиці, застосував спектр кольорів або відтінків, що найбільш яскраво і точно відображають індивідуальний творчий задум автора.

Законодавство України розрізняє два види фотографій, які охороняються авторським правом:

- 1) фотографічні твори;
- 2) твори, виконані способами, подібними до фотографії.

Зауважимо, що даний підхід надання фотографічним творам правової охорони знаходиться у відповідності із положенням Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів, яка називає їх об'єктами інтелектуальної власності, охоронювані „як художні твори”. Це дає змогу дійти висновку, що країнам–учасникам було надано можливість встановлювати ними охорону фотографічних творів шляхом здійснення оцінки даних об'єктів як художніх (мають творчий внесок автора) і нехудожніх, і відповідно до цього критерію надавати охорону тільки на першу категорію.

Міжнародні договори та законодавство більшості держав не містить конкретних класифікацій фотографічних творів, оскільки не існує критеріїв щодо розгалуження фотографій на оригінальні твори, які є витвором мистецтва, і звичайні фотографії.

Нагадаємо, що згідно чинного законодавства надання правової охорони фотографічним творам жодними застереженнями не обумовлено. Правовій охороні підлягають будь-які фотографічні твори незалежно від жанру та призначення. Описані у ЦК України базові умови виникнення чи (й) існування об'єктів авторського права, до яких безпосередньо належать і фотографічні твори, має доволі загальний характер. Такий підхід є недостатньо конструктивним щодо об'єктивної оцінки відносно наявності творчого характеру та оригінальності даного об'єкту, дозволяючи авторіві самому оцінювати власне надбання. Тому, на нашу думку, оптимальним вирішенням цього питання могло б стати введення та законодавче закріплення

диференційованого опису умов охороноздатності фотографічних творів та творів, виконаних подібними до фотографії способами. Дане положення має також стосуватися об'єктів, представлених у електронній формі, яка нині є досить розповсюдженою.

При розгляді питання про суб'єкт авторських правовідносин було встановлено, що такими виступають як фізичні, так і юридичні особи. Суб'єкт авторських правовідносин може розглядатися як первісний чи як похідний суб'єкт. Первісним суб'єктом є автор – фізична особа, творчою працею якої створений твір. Фізичних осіб, що створили твір у співавторстві також варто відносити до первісних суб'єктів.

У юридичної особи авторські правомочності виникають у силу укладеного договору з первісним автором (співавторами) про передачу цих прав або в тому випадку, якщо автор (співавтори) твору знаходяться в трудових відносинах з юридичною особою. Особи, що є спадкоємцями, здобувають авторські права в силу закону. Інші особи вправі набути авторські правомочності в силу укладеного між ними й автором (співавторами) авторського договору про передачу виняткових чи невиняткових прав.

Таким чином, при розгляді питання про суб'єктів авторських правовідносин встановлено, що автор, як первісний суб'єкт, володіє усім комплексом авторських правомочностей, як особистими немайновими, так і майновими. Похідні суб'єкти (юридичні особи, спадкоємці й інші правонаступники) володіють тим обсягом авторських правомочностей, який визначається або авторським договором, або який виникає у них в силу закону.

Автор фотографічного твору визнається власником всіх особистих немайнових прав (права авторства, права на ім'я, право на захист репутації). За ним також закріплюється цілий комплекс майнових авторських прав щодо створеного ним твору. Досить суперечливим лишається питання щодо

віднесення права на оприлюднення до майнових прав, оскільки публічна демонстрація фотографічного твору, яка є складовою поняття, не має економічного змісту. А отже, воно є засобом визнання за особистістю її моральної цінності.

З метою недопущення здійснення неправомірних і неетичних дій з боку осіб, що уклали з автором договір про використання твору, вбачається необхідним закріпити в ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права» надання автору права на відкликання як одного з особистих немайнових прав. Правовий режим даної правомочності повинен бути таким – автору надається можливість відмовитися від обнародування свого твору при обов'язковій умові відшкодування заподіяного користувачу збитку, у тому числі й упущену вигоду, якщо ж обнародування здійснене, то автор може вилучити екземпляри твору при повній оплаті їхньої вартості.

Згідно положень ст.ст. 440-441 ЦК України та ст. 15 Закону автор фотографічного твору володіє виключними правами на використання свого твору в будь-якій формі і будь-яким способом відповідно до законодавства України.

Будь-яке використання даного об'єкта можливе лише за наявності договору з правоволодільцем.

Як результат дослідження зарубіжного досвіду автор наводить окремий вид договору, що є розповсюдженим у англо-саксонській правничій системі й укладається між автором і моделлю.

У дослідженні автором було встановлено, що право на захист авторських прав виступає як одне з наданих управомоченій особі правомочностей. Захист авторських прав реалізується у встановленому законом порядку, тобто шляхом

використання установленної форми, засобів і способів. Форми захисту варто класифікувати як юрисдикційні і неюрисдикційні.

Способами захисту є закріплені законом матеріально-правові міри примусового характеру, за допомогою яких проводиться відновлення (визнання) порушених (оспорюваних) прав і вплив на правопорушника.

Особливістю способів захисту авторських прав полягає в тому, що захист прав автора чи інших правоволодільців може бути зв'язаний з посяганням як на немайнові, так і на майнові права суб'єктів авторського права.

Захист авторських прав здійснюється не тільки цивільно-правовими способами, але й у порядку, передбаченому адміністративним і кримінальним законодавством.

З вищевикладеного випливає, що в даний час при наявності достатнього комплексу нормативних актів у сфері здійснення і захисту авторських прав існує ряд не вирішених проблем, оскільки відсутній найважливіший важіль у механізмі застосування нормативного матеріалу – чітке представлення про зміст наданих автору прав і про можливість їхньої реалізації і захисту. Рішення цієї задачі залежить від наявності в суспільстві належного рівня правової культури і правосвідомості його членів.

Запропоновані рекомендації по розробці вдосконалення цивільно-правової охорони шляхом прийняття Закону можуть застосовуватись на практиці та бути доопрацьованими вченими та законодавцями як основа під офіційний документ.

Перспективи дослідження даної теми полягають у необхідності врегулювання питання цивільно-правової охорони творів отриманих способом, аналогічним фотографії як об'єкт авторського права та подальшого розвитку застосування фотографії в ще більш широким аспектах сучасного світу. При

цьому завжди слід пам'ятати, що навіть прийняття окремого Закону не буде слугувати гарантією захисту та охорони прав автора на фотографічний твір тому, що постійно буде існувати загроза крадіжки даного твору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 24.07.1971р. – Ратифіковано Україною від 25.10.95 р. – Ст..6-8. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051
2. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право від 20.12.1996р. – Ратифіковано Україною від 20.09.2001р. – Ст.14,18. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_770
3. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР) від 16.01.2003 № 435-IV. – Ст.. 308, 441.
4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 N 3793-XI // ВВР України, 1993р., №13, ст. 64 .
5. Про друковані засоби масової інформації: Закон України від 16.11.1992 № 2782-XII // ВВР України, 1992, №1 ст. 1.
6. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15.12.1993р. № 3689-XII //ВВР України, 1993р., №7, Ст. 36.
7. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993р. № 3688-XI //ВВР України, 1993р., №7, Ст.. 34.
8. Александров А. І. Сюжетна фотозйомка та її технічне забезпечення (методичний посібник). – Д.: РВВ ДНУ, 2016. – 44 с.

9. Афанасьєва К. О. Охорона прав на фотографічні твори: історична ретроспектива / К. О. Афанасьєва. // Інтелектуальна власність. – 2006. – №11. – С. 12–14.
10. Борисенко О. Авторське право в інтернеті: як правильно використовувати чужий контент і захищати свій [Електронний ресурс] / О. Борисенко // Happy news. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://thehappy.news/avtorske-pravo-v-interneti-iak-pravylnovykorystovuvaty-chuzhyi-kontent-i-zakhyshchaty-svii/>.
11. Вдохновляющие цитаты мастеров фотографии [Електронний ресурс] // Cameralabs. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://cameralabs.org/4208-vdokhnovlyayushchie-tsitaty-masterov-fotografii>.
12. Вид фотографії. Основні жанри і види фотографії [Електронний ресурс] // Beta. Одногопники. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://odnogrupniki.com.ua/vid-fotografiyi-osnovni-zhanri-i-vidi-fotografiyi-p145785>.
13. Види фотографій: від документальних до постановочних [Електронний ресурс] // Медіадрайвер. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://mediadriver.online/foto/vidi-fotografij-vid-dokumentalnih-do-postanovochnih/>.
14. Військова і громадянська фотожурналістика, соціальні мережі [Електронний ресурс] // Медіадрайвер. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://mediadriver.online/foto/vijskova-i-gromadyanska-fotozhurnalistika-sotsialni-merezhi/>.
15. Водяной знак на фото в блогах — за и против? Как сделать? [Електронний ресурс] // Tod's Blog. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://tods-blog.com.ua/blogosphere/watermark/>.

16. В Google придумали, як захистити водяний знак на фото [Електронний ресурс] // MediaSapiens. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://ms.detector.media/web/online_media/v_google_pridumali_yak_zakhistiti_vodyaniy_znak_na_foto/.

17. Гордієнко Т. Закон є – захисту немає: чому в Україні продовжують красти фотографії [Електронний ресурс] / Тетяна Гордієнко // MediaSapiens. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://ms.detector.media/media_law/law/zakon_e_zakhistu_nemae_chomu_v_ukraini_prodozhuyut_krasti_fotografii/.

18. Горевалов С.І. Фотожурналістика в системі засобів масової комунікації: єдність слова і зображення : навч. посіб. / С.І. Горевалов, Н.І. Зикун, С.А. Стародуб. – К. : Київ. міжнарод. ун-т, 2010. – 296 с.

19. Дев'ять перших у світі фотографій (фото) [Електронний ресурс] // Пізнавальний інтернет журнал «Цікавості». – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://mozpi.com/questions/koly-bula-zroblena-persha-fotohrafiiia-id-883>.

20. Дрига Н. Коротка історія фотографії [Електронний ресурс] / Наталя Дрига // Історія фотографії. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: Наталя Дрига мая 2013 г., <https://sites.google.com/site/historyofphotography001/stati-1/korotkaistoriafotografiie>.

21. Дубас К. Захист авторських прав в мережі Інтернет [Електронний ресурс] / Катерина Дубас // Business Law Electronic Resource. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.businesslaw.org.ua/zaxust-avtorskyx-prav-internet/>.

22. Енциклопедія українознавства. Словникова частина (ЕУ-ІІ). — Париж, Нью-Йорк, 1980. — Т. 9. — С. 3523-3540.

23. Жанри фотографії [Електронний ресурс] // Шпаргалка для фотографа. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://fotoshpورا.blogspot.com/2013/11/blog-post_582.html.

24. Захист авторського права [Електронний ресурс] // ProFoto. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://profoto.lviv.ua/foto-blog/copyright-na-fotografii-nuzhen-ili-net.php>.

25. Зварич Ж. І. Авторське право та право власності на фотографічні твори / Ж. І. Зварич. // Вісник Академії адвокатури України. – 2013. – №26. – С. 65–70.

26. Історія виникнення фотографії [Електронний ресурс] // Науково-популярний блог. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.npblog.com.ua/index.php/istoriya/istorija-viniknennja-fotografii.html>.

27. Історія фотографії - від дагеротипа до цифрових камер [Електронний ресурс] // Історія цивілізацій. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://mestectvo.com/zvnovost/441-istfotog.html>.

28. Історія цифрової фотографії [Електронний ресурс] // Світ фотографій. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://yaryna.net/istoriya-tsyfrovoji-fotohrafiji>.

29. Каплюк К. Google та авторські права: злочин чи партнерство? [Електронний ресурс] / К. Каплюк, Г. Біркеншток // Made for minds. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/uk/google-%D1%82%D0%B0-%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0-%D0%B7%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD-%D1%87%D0%B8-%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%BD%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE/a-15981709>.

30. Кирилюк А. В. Правопорушення авторських прав в мережі Інтернет: поняття та види. – Часопис Цивілістики. – Випуск 12. – С. 117-121.
31. Копирайт [Електронний ресурс] // Dreamstime. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://ru.dreamstime.com/%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B5-%D1%84%D0%BE%D1%82%D0%BE-rf-%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%B9%D1%82-image38093285>.
32. Коріновська А. Facebook тестує програму захисту фотографій [Електронний ресурс] / Анастасія Коріновська // громадське. Бета. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://hromadske.ua/posts/facebook-testuie-prohramu-zakhystu-fotohrafii>.
33. Кореновська С. Європарламент відхилив реформу щодо авторського права в інтернеті [Електронний ресурс] / Світлана Кореновська // Made for minds. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/uk/%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%85%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%B2-%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83-%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%BE-%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0-%D0%B2-%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B5%D1%82%D1%96/a-44539777>.
34. Ляшенко Г. Як не порушити авторське право на об'єкт архітектури? [Електронний ресурс] / Ганна Ляшенко // Закон і Бізнес. – 2014. – Режим

доступу до ресурсу: https://zib.com.ua/ua/print/99093-yak_ne_porushiti_avtorske_pravo_na_obekt_arhitekturi_-_dumka.html.

35. Мазур Б.І. Елементи ліцензій Creative Commons та їх можливі комбінації. – Законодавство України в сфері інтелектуальної власності та його правозастосування: національні, європейські та міжнародні виміри: збірник наукових праць IV Всеукраїнської науково-практичної конференції / НДІ інтелектуальної власності НАПрН України – К: Інтерсервіс, 2016р. – С. 120-124.

36. Матузов Н. І. Правова система і особистість. Саратов: Изд-во Саратовського університету, 1987. С. 130-131.

37. Мельников В. судебная защита авторских прав на фотографию в Великобритании. // Интеллектуальная собственность. Авторское право и смежные права. — № 8, 2005. — С. 69 — 76.

38. Михайлик, Сороколат і партнери. Захист прав інтелектуальної власності [Електронний ресурс] // Михайлик, Сороколат і партнери. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.msp-patent.com.ua/ua/zashita-prav-intelektualnoj-sobstvennosti.html>.

39. Особливості авторського права на цифрові фотографічні твори [Електронний ресурс] // Газета онлайн "Адвокат консалтинг". – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://advocat-cons.info/index.php?newsid=5411#.XAm7rtszbIX>.

40. Політика конфіденційності GOOGLE [Електронний ресурс] // GOOGLE. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://www.gstatic.com/policies/privacy/pdf/20180525/853e41a3/google_privacy_policy_uk.pdf.

41. Рекомендації щодо забезпечення правомірності створення і використання фотографічних творів [Електронний ресурс] // Міністерство економічного розвитку торгівлі України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=33cec514-d70e-4df5-adbc-c9fba22daea8&title=RekomendatsiiSchodoZabezpechenniaPravomirnostiStvorenniaI ViktoristanniaFotografichnikhTvoriv?pcvomfrpepcesiqq?uoccezwsksbttidxs?rioclnydg esiqqny?xbcoaaaaklufriho?peihvomwsrgtmpvh?qgdgtdgwqgdgtmyd?ocepoarpepceiq gm?gklnrzpcOaklufRs?zfuvhfiquesrzfuvq?zydqeiaynzahocvq?wksbttmfiquahfr?ezpeixl gkuvhfihf?cvocezwjsbcOjjj?lnhvxlDxufriqrz?ufrihfklDnrpcvoc?qeiqqnhvocvhyufk?h fbtDqnahvqxldxu?jjsiahfiqnahvqgt>.
42. Савчук Я. Художня фотографія. Поради і приклади [Електронний ресурс] / Ярина Савчук // Українська фотографія. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://photography.in.ua/articles/advice/hudozhnya-fotografiya-porady-i-pryklady/>.
43. Савчук Я. Що таке документальна фотографія? [Електронний ресурс] / Ярина Савчук // Українська фотографія. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://photography.in.ua/articles/advice/shho-take-dokumentalna-fotografiya/>.
44. Савчук Я. Що таке жанр НЮ [Електронний ресурс] / Ярина Савчук // Українська фотографія. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://photography.in.ua/articles/nude/shho-take-zhanr-nyu/>.
45. Сидоржевський М. Європарламент схвалив суперечливе посилення захисту авторських прав [Електронний ресурс] / Максим Сидоржевський // Made for minds. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com/uk/%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82-%D1%81%D1%85%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B2-%D1%81%D1%83%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%87%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%B5->

%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83-%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2/a-45464594.

46. Соціальна мережа [Електронний ресурс] // Igroup. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://igroup.com.ua/seo-articles/sotsialna-merezha/>.

47. Стисла історія виникнення і розвитку фотографії [Електронний ресурс] // Движение Борисполя. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://www.borispol.org.ua/publ/khobbi_i_razvlechenija/fotografija/stisla_istorija_viniknennja_i_rozvitku_fotografiji/106-1-0-1141.

48. Троцюк М. Історія фотографії в портретах винахідників [Електронний ресурс] / Марта Троцюк // Проект "Галерея 101". – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://martatrotsiuk.com/archives/1294>.

49. Улітіна О. В. Деякі питання авторського права на фотографічні твори: свобода панорами / О. В. Улітіна. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Правл. – 2015. – №34. – С. 116–119.

50. Усманов Ю. Як захистити авторське право на фотографію? [Електронний ресурс] / Юрій Усманов // Правова консультація. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pravoconsult.com.ua/avtors-ke-pravo-na-fotografiju-zahist/>.

51. Фотограф виграв справу проти газети, яка передрукувала його роботи [Електронний ресурс] // Незалежна медіа профспілка України. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://nmpu.org.ua/2012/02/fotohraf-vyhrav-spravu-proty-hazety-yaka-peredrukuvala-joho-roboty/>.

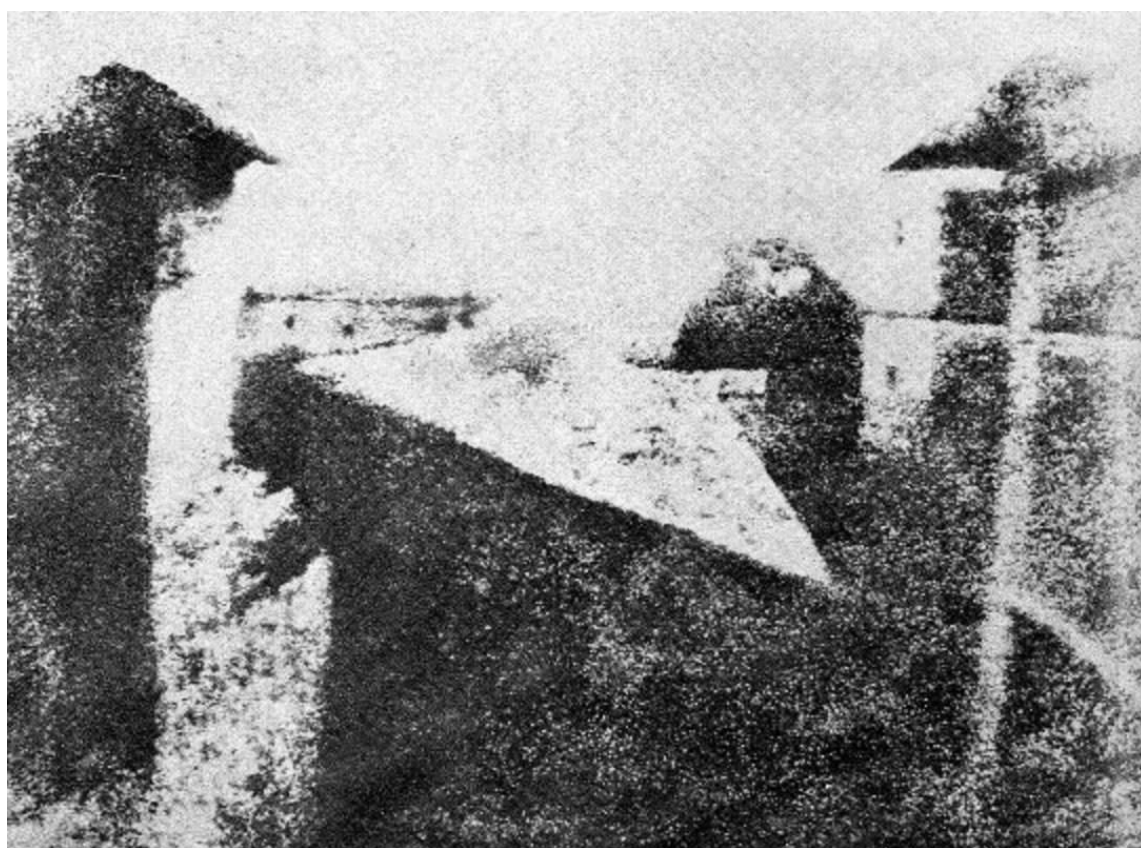
52. Цифрова фотографія [Електронний ресурс] // Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://dl.cdu.edu.ua/mod/page/view.php?id=1494>.
53. Цуканова Г. Історичний контекст розвитку фотожурналістики як основа для вивчення її сучасної жанрово - видової кваліфікації / Ганна Цуканова. // Український науковий журнал "ОСВІТА РЕГІОНУ". – 2012. – №3. – С. 23–26.
54. Чи може журналіст у своєму матеріалі використовувати фото та інформацію, розміщені у профілях соціальних мереж? [Електронний ресурс] // Центр демократії та верховенства права. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://cedem.org.ua/consultations/chy-mozhe-zhurnalist-u-svoyemu-materiali-vykorystovuvaty-foto-ta-informatsiyu-rozmishheni-u-profilyah-sotsialnyh-merezh/>.
55. Штефан О.О. Плагіат: поняття, ознаки, відповідальність [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nadoest.com/shtefan-o-o-plagiat-ponyattya-oznaki-vidpovidaleniste>
56. Штефан О. Фотографічний твір як специфічний об'єкт охорони авторським правом / Олена Штефан. // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2007. – №3. – С. 3–9.
57. Я водяной, или Как защитить фотографии от копирования [Електронний ресурс] // WixBlog. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://ru.wix.com/blog/2014/09/%D0%BA%D0%B0%D0%BA-%D1%81%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D0%B0%D1%82%D1%8C-%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D0%B9-%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BA/>.
58. Як захистити авторські права на фото? [Електронний ресурс] // Фотохудожник. Школа майстерності. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://photoshkola.if.ua/statyi/40-yak-zakhystyty-avtorski-prava-na-foto>.

59. Які соціальні мережі популярні в світі [Електронний ресурс] // Marketer. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://marketer.ua/ua/top-social-media-2018/>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Перша в світі фотографія «Вид з вікна на Ле-Грас»

[19, електронний ресурс]

Додаток Б

Види нанесення водяного знаку на фотографію

[24, електронний ресурс]

[15, електронний ресурс]

Додаток В

Знак «копірайт» на фотографічних творах

[31, електронний ресурс]

[57, електронний ресурс]

Додаток Г

Проект Закону України «Про охорону прав на фотографічний твір»

Проект Закону України «Про охорону прав на фотографічний твір»

Цей Закон регулює відносини, що виникають у зв'язку з набуттям і здійсненням права власності на фотографічний твір в Україні.

Розділ І

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення

У цьому Законі нижченаведене вживається у такому значенні:

Установа - центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності;

автор - людина, творчою працею якої створено фотографічний твір;

свідоцтво - свідоцтво України на фотографічний твір;

особа - фізична або юридична особа;

заявка - сукупність документів, необхідних для видачі свідоцтва;

заявник - особа, яка подала заявку чи набула прав заявника в іншому встановленому законом порядку;

пріоритет заявки (пріоритет) - першість у поданні заявки;

дата пріоритету - дата подання заявки до Установи чи до відповідного органу держави - учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності, за якою заявлено пріоритет;

роботодавець - особа, яка найняла працівника за трудовим договором (контрактом);

Апеляційна палата - колегіальний орган Установи для розгляду заперечень проти рішень Установи щодо набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності та інших питань, віднесених до її компетенції цим Законом;

заклад експертизи - уповноважений Установою державний заклад (підприємство, організація) для розгляду і проведення експертизи заявок;

державна система правової охорони інтелектуальної власності - Установа і сукупність експертних, наукових, освітніх, інформаційних та інших відповідної спеціалізації державних закладів, що входять до сфери управління Установи;

фотографічний твір - відтворене на матеріальному носії зображення об'єкта навколишнього світу в певний момент часу, призначене для зорового сприйняття і в тому числі за допомогою технічних засобів;

цифрова фотографія – технологія отримання фотографії, що використовує перетворення світла світлочутливою матрицею і отримання цифрового файлу, використовуваного для подальшої обробки і друку.

Стаття 2. Повноваження Установи у сфері охорони прав на фотографічний твір

1. Установа забезпечує реалізацію державної політики у сфері охорони прав на фотографічний твір, для чого:

організовує приймання заявок, проведення їх експертизи, приймає рішення щодо них;

видає свідоцтва на фотографічний твір, забезпечує їх державну реєстрацію;

забезпечує опублікування офіційних відомостей про фотографічний твір;

здійснює міжнародне співробітництво у сфері правової охорони інтелектуальної власності і представляє інтереси України з питань охорони прав на фотографічний твір в міжнародних організаціях відповідно до чинного законодавства;

організовує інформаційну та видавничу діяльність у сфері правової охорони інтелектуальної власності;

організовує науково-дослідні роботи з удосконалення законодавства та організації діяльності у сфері правової охорони інтелектуальної власності;

організовує роботу щодо перепідготовки кадрів державної системи правової охорони інтелектуальної власності;

доручає закладам, що входять до державної системи правової охорони інтелектуальної власності, відповідно до їх спеціалізації, виконувати окремі завдання, що визначені цим Законом, Положенням про Установу, іншими нормативно-правовими актами у сфері правової охорони інтелектуальної власності;

здійснює інші повноваження відповідно до законів.

2. Фінансування діяльності Установи провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України.

Стаття 3. Міжнародні договори

Якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України про фотографічний твір, то застосовуються правила міжнародного договору.

Стаття 4. Права та обов'язки іноземців та осіб без громадянства

1. Іноземці та особи без громадянства мають рівні з громадянами України права та обов'язки, передбачені цим Законом, відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

2. Іноземці та особи без громадянства у відносинах з Установою реалізують свої права через представників у справах інтелектуальної власності (патентні повірені), зареєстрованих згідно з положенням, яке затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері інтелектуальної власності.

Розділ II

ПРАВОВА ОХОРОНА ФОТОГРАФІЧНИХ ТВОРІВ

Стаття 5. Умови надання правової охорони

1. Правова охорона надається фотографічному твору, що не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі та відповідає вимогам новизни та оригінальності.

2. Об'єктом фотографічного твору може бути фотографія чи твір, отриманий аналогічними фотографії способами, які призначені для задоволення естетичних та культурних потреб.

3. Згідно з цим Законом не можуть одержати правову охорону:

аматорські фотографії;

метеорологічні знімки, зображення, передані з супутника.

4. Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» авторське право на фотографію виникає з моменту її створення і діє протягом всього життя автора і 70 років після його смерті.

5. Право власності на фотографічний твір засвідчується свідоцтвом.

Строк дії свідоцтва на фотографічний твір становить 10 років від дати подання заявки до Установи і продовжується Установою за клопотанням власника свідоцтва, але не більш як на 5 років.

Дія свідоцтва припиняється достроково за умов, викладених у статті 24 цього Закону.

6. Обсяг правової охорони, що надається, визначається сукупністю суттєвих ознак фотографічного твору, представлених на зображенні (зображеннях), і засвідчується свідоцтвом.

Стаття 6. Умови надання правової охорони

1. Правова охорона надається фотографічному твору, який не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі, відповідає вимогам новизни та оригінальності та на який не поширюються підстави для відмови в наданні правової охорони, встановлені цим Законом.

2. Фотографічний твір визнається новим, якщо сукупність його суттєвих ознак не стала загальнодоступною у світі до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету. Оригінальним визнається твір, що не є копією або підробкою чого-небудь та створений самостійно, без наслідування відомих зразків.

Розділ III

ПРАВО НА ОДЕРЖАННЯ СВІДОЦТВА

Стаття 7. Право автора

1. Право на одержання свідоцтва має автор або його спадкоємець, якщо інше не передбачено цим Законом.

2. Автори, які створили фотографічний твір спільною працею, мають рівні права на одержання свідоцтва, якщо інше не передбачено угодою між ними.

4. Автору фотографічного твору належить право авторства, яке є невідчужуваним особистим правом і охороняється безстроково.

Стаття 8. Право роботодавця

1. Право на одержання свідоцтва має роботодавець, якщо фотографічний твір створено у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи

доручення роботодавця, за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачено інше. Роботодавець повинен укласти письмовий договір з автором і за фотографічного твору та іншої вигоди, одержаної роботодавцем від фотографічного твору.

Спори щодо умов одержання винагороди та її розміру розв'язуються у судовому порядку.

Стаття 9. Право правонаступника

Право на одержання свідоцтва має відповідно правонаступник автора або роботодавця.

Розділ IV

ПОРЯДОК ОДЕРЖАННЯ СВІДОЦТВА

Стаття 10. Заявка

1. Особа, яка бажає одержати свідоцтво і має на це право, подає до Установи заявку.

2. За дорученням заявника заявку може бути подано через представника у справах інтелектуальної власності або іншу довірену особу.

3. Заявка складається українською мовою і повинна містити:

заяву про видачу свідоцтва;

комплект зображень фотографічного твору, що дають повне уявлення про його зовнішній вигляд.

4. У заяві про видачу свідоцтва необхідно вказати заявника (заявників) і його адресу, а також автора (авторів).

5. Інші вимоги до документів заявки визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері інтелектуальної власності.

6. За подання заявки сплачується збір. Документ про сплату збору повинен надійти до Установи разом з заявкою або протягом двох місяців від дати подання заявки.

Стаття 11. Дата подання заявки

1. Датою подання заявки є дата одержання Установою матеріалів.

2. Після встановлення дати подання заявки будь-яка особа має право ознайомитися з матеріалами заявки в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері інтелектуальної власності. За ознайомлення з матеріалами заявки сплачується збір.

Стаття 12. Пріоритет

1. Заявник має право на пріоритет попередньої заявки на такий же фотографічний твір протягом шести місяців від дати подання попередньої заявки до Установи, якщо на попередню заявку не заявлено пріоритет.

2. Заявник, який бажає скористатися правом пріоритету, протягом трьох місяців від дати подання заявки до Установи подає заяву про пріоритет з посиланням на дату подання і номер попередньої заявки та її копію.

Стаття 13. Експертиза заявки

1. Експертиза заявки має статус науково-технічної експертизи, складається з формальної експертизи та кваліфікаційної експертизи (експертизи по суті) і проводиться закладом експертизи відповідно до цього Закону та правил, встановлених на його основі центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері інтелектуальної власності.

3. Кінцеві результати експертизи заявки, що не вважається відкликаною або не відкликана, відображаються в обґрунтованому висновку експертизи за заявкою, що набирає чинності після затвердження його Установою. Рішення Установи надсилається заявнику.

4. Заявник має право з власної ініціативи чи на запрошення закладу експертизи особисто або через свого представника брати участь у встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері інтелектуальної власності порядку в розгляді питань, що виникли під час проведення експертизи.

5. Заявник має право вносити до заявки виправлення помилок та зміни свого імені (найменування) і своєї адреси, адреси для листування, імені та адреси свого представника.

6. Заклад експертизи може вимагати від заявника надання додаткових матеріалів, якщо без них проведення експертизи неможливе, або у разі виникнення обґрунтованих сумнівів у достовірності будь-яких відомостей чи елементів, що містяться в матеріалах заявки.

8. Будь-яка особа може подати до закладу експертизи мотивоване заперечення проти заявки щодо невідповідності наведеного в ній позначення умовам надання правової охорони, встановленим цим Законом.

Стаття 14. Відкликання заявки

Заявник має право відкликати заявку в будь-який час до дати сплати державного мита за видачу свідоцтва.

Стаття 15. Публікація про видачу свідоцтва

1. На підставі рішення про видачу свідоцтва та за наявності документів про сплату державного мита за видачу свідоцтва і збору за публікацію про видачу свідоцтва здійснюється публікація в офіційному бюлетені відомостей про видачу свідоцтва, визначених в установленому порядку. Зазначені мито та збір сплачуються після надходження до заявника рішення про видачу свідоцтва.

Якщо протягом трьох місяців від дати надходження до заявника рішення про видачу свідоцтва документи про сплату державного мита за видачу свідоцтва і збору за публікацію про видачу свідоцтва в розмірі та порядку, визначених законодавством, до закладу експертизи не надійшли, публікація не проводиться, а заявка вважається відкликаною.

2. Після публікації відомостей про видачу свідоцтва будь-яка особа має право ознайомитися з матеріалами заявки в установленому порядку. За ознайомлення з матеріалами заявки сплачується збір.

Стаття 16. Видача свідоцтва

1. Видача свідоцтва здійснюється Установою у місячний строк після проведення експертизи. Свідоцтво видається особі, яка має право на його одержання. Якщо право на одержання свідоцтва мають кілька осіб, їм видається одне свідоцтво.

2. Форма свідоцтва і зміст зазначених у ньому відомостей визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері інтелектуальної власності.

3. До виданого свідоцтва на вимогу його власника Установа вносить виправлення очевидних помилок з наступним повідомленням про це в офіційному бюлетені.

4. У випадку втрати чи зіпсування свідоцтва його власнику видається дублікат свідоцтва у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері інтелектуальної власності.

За видачу дубліката свідоцтва сплачується збір.

Стаття 17. Оскарження рішення за заявкою

1. Заявник може оскаржити рішення Установи за заявкою у судовому порядку, а також до Апеляційної палати протягом двох місяців від дати одержання рішення Установи чи копій матеріалів, затребуваних відповідно до пункту 3 статті 14 цього Закону.

2. Якщо рішення Установи за заявкою оскаржено у судовому порядку після державної реєстрації свідоцтва, то суд вирішує разом і питання щодо дійсності відповідного свідоцтва.

3. Право оскаржити рішення Установи до Апеляційної палати втрачається у разі сплати державного мита за видачу свідоцтва.

4. Заперечення проти рішення Установи за заявкою розглядається згідно з регламентом Апеляційної палати, протягом двох місяців від дати одержання заперечення та документа про сплату збору за подання заперечення, в межах мотивів, викладених заявником у запереченні та під час його розгляду.

7. За результатами розгляду заперечення Апеляційна палата приймає мотивоване рішення, що затверджується наказом Установи та надсилається заявнику.

У разі задоволення заперечення повністю або частково збір за подання заперечення підлягає поверненню.

8. До затвердження рішення Апеляційної палати, в місячний строк від дати його прийняття, керівник Установи може внести мотивований письмовий протест на це рішення, який має бути розглянутий протягом місяця. Рішення Апеляційної палати, прийняте за цим протестом, є остаточним і може бути скасоване лише судом.

9. Заявник може оскаржити затверджене Установою рішення Апеляційної палати у судовому порядку протягом двох місяців від дати одержання рішення.

Розділ V

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ, ЩО ВИПЛИВАЮТЬ ІЗ СВІДОЦТВА

Стаття 18. Права, що випливають із свідоцтва

1. Права, що випливають із свідоцтва, діють від дати подання заявки. Строк дії свідоцтва продовжується за умови сплати відповідного збору.

2. Свідоцтво надає його власнику право використовувати знак та інші права, визначені цим Законом.

3. Взаємовідносини при використанні фотографічного твору, свідоцтво на який належить кільком особам, визначаються угодою між ними. У разі відсутності такої угоди кожний власник свідоцтва може використовувати знак на свій розсуд, але жоден з них не має права давати дозвіл (видавати ліцензію) на використання фотографічного твору та передавати право власності на нього іншій особі без згоди решти власників свідоцтва.

4. Свідоцтво надає його власнику виключне право забороняти іншим особам використовувати без його згоди, якщо інше не передбачено цим Законом

5. Власник свідоцтва має право дати будь-якій особі дозвіл (видати ліцензію) на використання фотографічного твору на підставі ліцензійного договору.

6. Договір про передачу права власності на фотографічний твір і ліцензійний договір вважаються дійсними, якщо вони укладені у письмовій формі і підписані сторонами.

Стаття 19. Обов'язки, що випливають із свідоцтва

Власник свідоцтва повинен добросовісно користуватися правами, що випливають із свідоцтва.

Розділ VI

ПРИПИНЕННЯ ДІЇ СВІДОЦТВА ТА ВИЗНАННЯ ЙОГО НЕДІЙСНИМ

Стаття 20. Припинення дії свідоцтва

1. Власник свідоцтва в будь-який час може відмовитися від нього повністю або частково на підставі заяви, поданої до Установи. Зазначена відмова набирає чинності від дати публікації відомостей про це в офіційному бюлетені Установи.

2. Дія свідоцтва припиняється у разі несплати збору за продовження строку його дії. Документ про сплату збору за кожне продовження строку дії свідоцтва має надійти до Установи до кінця поточного періоду строку дії свідоцтва за умови сплати збору протягом шести останніх його місяців.

Збір за продовження дії свідоцтва може бути сплачено, а документ про його сплату - надійти до Установи протягом шести місяців після встановленого строку. У цьому разі розмір зазначеного збору збільшується на 50 відсотків.

Дія свідоцтва припиняється з першого дня періоду строку дії свідоцтва, за який збір не сплачено.

Стаття 21. Визнання свідоцтва недійсним

1. Свідоцтво може бути визнано у судовому порядку недійсним повністю або частково у разі:

а) невідповідності фотографічного твору умовам надання правової охорони;

б) видачі свідоцтва внаслідок подання заявки з порушенням прав інших осіб.

2. При визнанні свідоцтва чи його частини недійсними Установа повідомляє про це у своєму офіційному бюлетені.

3. Свідоцтво або його частина, визнані недійсними, вважаються такими, що не набрали чинності від дати подання заявки.

Розділ VII

ЗАХИСТ ПРАВ

Стаття 22. Порушення прав власника свідоцтва

1. Будь-яке посягання на права власника свідоцтва, передбачені статтею 16 цього Закону, в тому числі вчинення без згоди власника свідоцтва дій, що потребують його згоди, та готування до вчинення таких дій, вважається порушенням прав власника свідоцтва, що тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством України.

2. На вимогу власника свідоцтва таке порушення повинно бути припинено, а порушник зобов'язаний відшкодувати власнику свідоцтва заподіяні збитки.

Вимагати поновлення порушених прав власника свідоцтва може за його згодою також особа, яка придбала ліцензію.

Стаття 23. Способи захисту прав

1. Захист прав на знак здійснюється у судовому та іншому встановленому законом порядку.

2. Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у зв'язку з застосуванням цього Закону.

Суди відповідно до їх компетенції розв'язують, зокрема, спори про:

авторство на фотографічний твір;

встановлення власника свідоцтва;

укладання та виконання ліцензійних договорів;

порушення прав власника свідоцтва;

встановлення факту використання фотографічного твору;

компенсації.

Розділ VIII

ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 24. Державне мито і збори

Розмір та порядок сплати державного мита за видачу свідоцтв на фотографічний твір визначаються законодавством.

Кошти, одержані від сплати державного мита за видачу свідоцтв на фотографічний твір, зараховуються до Державного бюджету України.

Розмір передбачених цим Законом зборів, строки і порядок їх сплати визначаються Кабінетом Міністрів України.

Передбачені цим Законом збори сплачуються на поточні рахунки уповноважених Установою закладів, що входять до державної системи правової охорони інтелектуальної власності і відповідно до їх спеціалізації виконують окремі завдання, що визначені цим Законом.

Надходження від передбачених цим Законом зборів мають цільове призначення і згідно з розпорядженнями Установи використовуються виключно для забезпечення розвитку та функціонування державної системи правової охорони інтелектуальної власності, зокрема на виконання завдань, визначених цим Законом, іншими нормативно-правовими актами у сфері інтелектуальної власності [4-7].